ДЕРРИГАЧА МЕХКАШКАРА ПРОЛЕТАРЕШ, ВІАШАГІКХЕТА!

ЕРА,
31
МАРТ
№ 39 (4207).
1966 шу

Мах 2 кап.

СЕРДАЛО

(«Свет»)

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГІалгІай обкома, Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Советан Министрий Советан орган.
Орган Чечено-Ингушского обкома Коммунистической партии Советского Союза, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР.

АРАДУВЛ
1923 ШЕРА ДЕНЗ

КПСС XXIII СЪЕЗД

...БІаьстан мух ба хьекхаш Москве а берригача мехка а. Съездий Кремлевски Дворецан хьалхашка — Советий мехкан цІе байракхи союзни республикай байракхаши. Укхаза 29-ча марта ший болх дІаболабаьб Советски Союза Коммунистически парте XXIII съездо.

Кремла тІабийрза ба хІанз советски берригачa халкъа, дерригача адамлен теркам.

...Съездий Кремлевски Дворецан ІалаьмаТе йоккха зал хьалъюз. Делегаташа моттигаш дІалоац: уж ба парте ветеранаш, металлургаши шахтераши, трактористаш, хьайбаш леладераш, Іилмахой, писателаш, комбайнераш, агрономаш, хьехархой, инженераш, художникаши лораши, космонавташ, Советски Эскара тІемахой, паччахьалкхен общественни деятелаш. Укхаза я доазол дехьара коммунистически, болхлой, къамий демократически, аьрдехьарча социалистически партей делегацеш.

Іуйрийна 10 сахьат. Делегаташеи хьаьшашеи чІоагІа тІоараш тохаш тІаэц КПСС Центральни Комитета Президиума членаш.

Боккха теркам тІабахийта ладувгІ делегаташеи хьаьшашеи съезд хьаеллаш КПСС ЦК Хьалхарча секретара новкъост Л. И. Брежнева деча къамаьлага.

— Союзни республикай коммунистически партей съездашка, краевойи областнойи партийни конференцешка, — йоах цо, — Советски Союза Коммунистически парте XXIII съезде ваха хержав 4943 делегат, царна юкъе 4620 делегат решающии 323 делегат совещательнии голос йолаш. Съезде венав 4942 делегат, могаш воацаш съезде ца воагІаш висав цхьа саг.

КПСС Центральни Комитето тІадилларах новкъоста Брежнева хьаелл Советски Союза Коммунистически парте XXIII съезд.

Массехк минута чІоагІа тІоараш детт зале.

— Советски Союза Коммунистически парте XXII съезд хинначул тІехьагІа, — йоах дІахо новкъоста Брежнева, — диъ шу совгІа ха яьннай. Из парте а дерригача советски халкъа а вахаре лоархІамера ха яр.

Коммунистически парте XXIII съезда ІалаьмаТе чІоагІа дог гІоздаьнна накъа баьхкаб вай мехка къахьегамхой. Из уйла чуйоссаяь коммунизм хьалъеча доахача кердача толамаша, дуккха къамаш дахача вай Даьхен дерригача халкъий сийлахь-доккха доттагІал дІахо чІоагІдаларо, берригача советски наьха идейно-политически цхьоагІо, вай ленински партена гонахьа уж кхотабалар айдаларо.

Вай съезд гулъеннай Советски Союза социализма мехкий ерригача содружества экономически политически низ дІахо дегІабенача хьале, Азе, Африка, Латински Америка мехкашка къамий-кортамукъален болам чІоагІа айбеннача хьале, капиталистически мехкашка болхлой класса къовсам сихлуш боагІача а агрессе зуламерча низашта дуккха а адамаш духьала лаьннача а хьале.

Съезда балхага кІаьд ца луш хьожаш хургба парте берригa членаш, берригa советски нах, революционни къовсамера вай доазол арахьара вежарий. Съезда делегатий дегаш айдергда вай сийлахь-йоккха парти дІахо чІоагІъяра, вай социалистически Даьхе зиза санна хозъяра, машар, къамий кортамукъал, демократи, социализм бахьан долаш халкъаша лоаттабеча къовсама дІахо а толам баккхара даькъера шоай бехктокхам кхетабеш уж хиларо.

Пурам да сона Советски Союза Коммунистически парте XXIII съездо коммунизм бахьан лоаттабеча къовсаме доагІаш дола дакъа лоацаргхиларах, вай сийлахь-доккхача революционни гІулакха, марксизма-ленинизмана, пролетарски интернационализмана мутІахьа хилар хьагойтарг хилара тешам бала.

Делегаташа а хьаьшаша а дІаьхдаь чІоагІа тІоараш а тохаш тІаэц уж дешаш.

Новкъоста Брежнева хоам бу КПСС XXIII съезда дунен ерригача континенташкарча 86 мехкара коммунистически, болхлой, къамий-демократически, аьрдехьарча социалистически партей викалаш баьхка хиларах.

XXIII съезда а Советски Союза берригача коммунистий а цІерах новкъоста Брежнева, делегаташа чІоагІа тІоараш а тохаш, вежарашха дола моаршал хоатт доазол дехьарча хьаьшашка, халкъий кортамукъали иразі бахьан лоаттабеча къовсамерча вай тІема соратникашка, съезда балха юкъе дакъа лацарах дег тІара баркал оал царна.

Вежарашха йолча партей викалаш вай съезде хиларо а цун балха юкъе дакъа лацаро а, йоах дІахо новкъоста Брежнева, къахьегама а къовсама а Советски Союза коммунистий дог айду вай партей интернациональни бувзамаш дегІадоаладара дунен тІарча коммунистически болхлойи берригача болама цхьоагІони кхотабари чІоагІдара гІо дергда.

Съезда делегаташа чІоагІа тІоараш тохаш моаршал лу съезде баьхкача кхыча мехкашкарча хьаьшашка.

Новкъоста Брежнева йоах, XXII съезд хинначул тІехьагІа вай партех къаьстав Советски Союза Коммунистически партеи дунен тІарча коммунистически боламен цІи хеза деятель — Отто Вильгельмович Куусинен. 1965 шера веннав КПСС ЦК Президиума члени КПСС ЦК секретари хинна Фрол Романович Козлов.

Цу шерашка дунен тІарча коммунистически болхлойи болама юкъера баьннаб болхлой гІулакх бахьан башха-дика къовсам лоаттабь, вайна бицлургбоаца новкъостий — Морис Торез, Пальмиро Тольятти, Георге Георгиу-Деж, Уильям Галлахер, Элизабет Герли Флин, Аджой Кумар Гхош, Отто Гротеволь, Александр Завадский, Димитр Ганев, Лесли Моррис, Камиль Сильвестр.

Цу шерашка набахтенашка байнаб халкъий кортамукъал бахьан къовсам лоаттабаь сий дола Салям Адиль, Луис Арриэта, Хулиан Гримау, Индонезе Коммунистически парте цхьабола кулгалхой, болхлой класса, гІулакх, къахьегама халкъа гІулакх бахьан шоаш ца кхобеш къовсам лоаттабаь дуккха а кхыбараш.

Новкъоста Брежнева дех байна а боабаь а новкъостий дагалоацаш минута йист ца хулаш латтар.

Берригаш хьалгІовтт. Делегаташ болалу съезда Президиум, секретариат, редакционнии, мандатнии комиссеш вІашагІйохка.

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ XXIII СЪЕЗДАХ БОЛА ИНФОРМАЦИОННИ ХОАМ

29 марта Іуйрийна 10 сахьат даьлча Москве Съездий Кремлевски Дворецe ший болх дІаболабир аргІан йолча Советски Союза Коммунистически парте XXIII съездо.

Съезд дІайолаеш къамаьл дир КПСС ЦК Хьалхарча секретара нов. Брежнев Л. И.

Съездо хержар съезда Президиуми, секретариати, редакционни комиссии, мандатни комиссии.

Цул тІехьагІа чІоагІъю съезда балха ден укх тайпара порядок:

1). КПСС Центральни Комитета отчетни доклад — докладчик КПСС ЦК Хьалхара секретарь новкъост Л. И. Брежнев.

2). КПСС Центральни ревизионни комиссе отчетни доклад — докладчик Центральни ревизионни комиссе председатель новкъост Муравьева Н. А.

3). 1966—1970 шерашка СССР халкъа боахам дегІабоалабара пхе шера планах йола КПСС XXIII съезда Директиваш—докладчик СССР Министрий Совета Председатель новкъост Косыгин А. Н.

4.) Парте Центральни органаш харжар.

КПСС Центральни Комитета отчетни доклад йир съезда делегаташен хьаьшашеи бІайхача безамца чІоагІа тІоараш а тохаш тІаийцача КПСС ЦК Хьалхарча секретара новкъоста Брежнева Л. И.

Цул тІехьагІа съездо ладийгІар Центральни ревизионни комиссе председатела нов. Муравьевас Н. А. яьча Центральни ревизионни комиссе отчетни докладага.

НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР-ера КПСС XXIII-ча СЪЕЗДА ДЕЛЕГАТАШ

МОСКВА. КПСС XXIII съезда делегаташ.
СУРТА ТІА: Нохч-ГІалгІай АССР-ера съезда делегаташ (аьрдехьара аьттехьа) «Малгобекнефта» мехкдаьтта промысла заведующи И. Я. Паук, республикански больница керттера лор Н. В. Миронова, «Джалка» яхача совхоза звеньевая-свекла лелаер, Социалистически Къахьегама Турпал Т. М. Муслиева.

В. СОБОЛЕВА сурт. ТАСС фотохроника.

КПСС ЦЕНТРАЛЬНИ КОМИТЕТО СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ XXIII-ча СЪЕЗДА ЕННА ОТЧЕТ

1966 шера 29 марта КПСС ЦК Хьалхарча секретара новкъоста Л. И. БРЕЖНЕВА яь доклад

Вай парте XXII-чеи XXIII-чеи съездашта юкъера юкъ, йоах Л. И. Брежнева, мехка чухьарча санна, иштта дунен халкъашта юкъерча а вахаререча йоккхийчен лоархІамерчен событеех хьалйизза хиннай. Цу дерригача шерашка парте XX—XXII съездаша белгалбаьча наькъаца хьалхле а лелаеш КПСС-о коммунизм хьалъяра новкъа ниййса хьадоаладаьд советски халкъ.

Советски Союза Коммунистически парти дегІаахарга диллача цун мугІараш дІахо чІоагІдаларца, советски обществера цун политически организаторски лоархІам лакхбаларца белгальяьнцай дІаяха ха.

Партена юкъе бокъонца чІоагІ а енна дІаэттай партийни вахара ленински принципаш. Тахан парте XXIII-ча съезде дог тийша а долаш ала йиш я вай: Советски Союза Коммунистически парти кхы а дикагІа чІоагІ а еннай, кхота а еннай, кхы а дикагІа чІоагІденнад из халкъаца ювзаш дола говнаш.

Советски Союз **чухьара дегІаахарга диллача**— советски халкъо ший хьинарерча къахьегамца Коммунистически парте кулгалца ворхІ шера план кхоачашъяь юкъ хилар из. Халкъа боахам, Іилма, техника, культура дегІакхувлача керда карагІдийннача хІамаша экономически, политически, тІема кхоачама гІулакха кхы а низ болашагІа яь Советски Союз. Лакхденнад советски халкъа вахара хьал.

ДІахо ихай общественни вахара тайп-тайпарча сферашка социалистически демократи чІоагІъяларей шеръяларей процесс. Кхы а дукхагІа чІоагІъеннай социалистически строя политически лардаш — болхлой классеи колхозий ахархойи союз, дуккхача къамех латтача Советски Союза халкъий доттагІал, берригача къахьегамхой идейно-политически цхьоагІо, уж шоай авангарда — Коммунистически партена гонахьа кхотабалар.

Дунен халкъашта юкъерча гІуланхашка диллача парте XXII-ча съездал тІехьагІа дІаяха юкъ белгалйоал дунен халкъашта юкъера Советски Союзеи дерригача дунен социализма системаи влияни тІа-тІа лакхлуш хьаахарца; шоай лоІами прогресси бахьан долаш колониальни Іазапа духьала къовсам лоаттабеча мехкашеи халкъашеи керда коталонаш яхарца; капитала мехкашкара болхлой класса къовсам чІоагІбаларца; дунен халкъашта юкъера коммунистически болхлойи болам дІахо дегІаахарца.

Вокх оагІорахьара, цу юкъа дІахо ихай капитализма юкъара кризис кІоаргъялара, капиталистически мехкашта юкъера вІашдухьаленаш дегІаахара процесс. ТІема авантюрашка дІакхоачаш дола эхь дайнеи провокационнии гІулакхаш цкъа леладаь Іийнаяц империализм а эгара хьалха США империалистически гІозараш а. Из бахьан долаш дунен халкъашта юкъера хьал кхохкаденнад. Цхьабакъда, империализма агрессивность совъялар дунен тІа низий соотношени цунна пайдана йолча оагІорахьа хувцаеннай яхилга вІалла а дац.

ДІадахача шерий итогаша хьахьокх, КПСС политически никъ ниййса а дерригача советски халкъо бизза хьаллоацаш а хилар.

Дунен халкъашта юкъера СССР гІулакхаши КПСС арахьара политически гІулакхаши ше доашхаш, докладчика белгалдоакх, вай партеи паччахьалкхени дерригача массе тайпарча арахьарча политически гІулакхашка социалистически мехкий содружества низ чІоагІбареи из кхотаярен хьакъехьа еча йоакхоно къаьстта моттиг дІалоацаш хилар.

Социалистически мехкий **политически барт-цхьоагІон гІуланхий даькъе** отчетни юкъ белгалйоал цу мехкий вежарашха йолча партешта юкъера гІулакхаш марксизма-ленинизма, социалистически интернационализма, вІаши хьаллоацаш хилара ларда тІа, бокъонаш цхьатара хилара, вІаши юкъе ца гІертареи сий дареи, партеши паччахьалкхенаши шоай лоІаме хилара принципаш тІа дегІаиха хиларца.

Социализма мехкий **экономически барт-цхьоагІон даькъе** дІадахача шерашка вай гІулакхаш дегІанхад, кердача лагІа тІа доалаш ай а деннад. Дикка шерденнад шин оагІорахьара санна, иштта дукхача оагІорахьара а экономически бувзамаш. Дикка йоккхагІа хиннай социалистически мехкашта юкъера товарооборот. Алхха СЭВ-а мехкашцара товарооборот 5,6 миллиард сомагара 8,5 миллиард сомага кхоачаш дукхагІа хиннай отчетни юкъагІа. ТІа-тІа дукхагІа лакхлуш боагІа вІаши дІа-хьа деча экономически новкъостала Совета лоархІам цунна юкъе дакъа лоацача мехкий экономика дегІаахара гІулакха.

Буржуазни дунен мехкашкарчул сихагІа дегІаух социализма мехкий экономика. Аьлча кхоачам ба, дунен социализма система промышленни производство 1961—1965 шерашка 43 процент дегІаена а капиталистически система мехкашка 34 процент мара дегІа ца ена а хилар.

ТІема гІуланхашта барт-цхьоагІо лелаяра даькъе США керте а йолаш долча империалистически низий агрессивни гІулакхаш кІирденнача хьалашка социалистически мехкашцара вай бувзамаш дІахо чІоагІдалара процесс, Варшавски пакта механизм чІоагІъялара а эргайоахаш тоаяра а процесс дІахо яхай. Варшавски договор — из социализма мехкий халкъашта карагІдаьннараш тешшаме лорадеш йола чІоагІале. Нагахьа санна эшаш моттиг хуле, айхха кхотабенна бола цу договора юкъе дакъа лоацарий дезал бирса низ а хинна дІаоттаргба социалистически строй лорае, вай халкъий паргІата вахар лораде, хІалаквеш хІама тохаргья цо моллагІча а агрессора.

Советски Союза Коммунистически партеи советски халкъои, йоах дІахо докладчика, дизза хьаллоац американски империализмана духьала, демократически наькъашца Корея вІашагІтохар духьа къовсам лоаттабу вежарашха дола корейски халкъ.

Вай халкъа дерригa дог а уйла а кубински халкъаца да, цо керда общество хьалъяр духьа лоаттабеча къовсаме. Советски Союзо массе оагІорахьара новкъостал да а даьд, цІаккха а ца хувцалуш дІахо дерг а да вежарашха йолча Кубайна.

Дунен социалистически система чІоагІъялара хьакъехьа дувцача хана, белгалдаккха дезаш да социалистически шин мехка партешцара — Китая Коммунистически партецареи Албански Къахьегама партецареи вай гІулакхаш, халахете а, дика доацаш хилар.

Вай партенеи советски халкъаи дег тІара хьаштдар халкъа Китайцареи цун Коммунистически партецареи доттагІал. Тарлуш мел дола хІама де кийча да вай халкъа Албанецара, Албански Къахьегама партецара гІулакхаш тоадара а.

1964 шера ноябрь бетта КПК ЦК делегацеца вІашагІкхийтар Москве. Цул кІеззига тІехьагІо Пекине вай делегаце къамаьл хилар КПК кулгалхоцца. Керте латтараш цІаьхха Москве е Пекине вІашагІкхетийтача бакъахьа бар вай яьхар КПСС ЦК-ас китайски новкъосташка. Вайна хІанз а хет из вІашагІкхетар пайдана хургдар аьнна, хІаьта барт вІашагІа ца кхетийташ дола дешаш марксизма-ленинизма принципаш тІа къоастадергдола наькъаш лахар духьа миччa хана а БПК кулгалхоцца цхьана цІаькха а уж дувца кийча а да вай.

Вай дог тийша да, вай партеш, вай халкъаш, юххера а, ерригa халонаш эша а яь, юкъера сийлахь-доккха революционни гІулакх бахьан долаш лоаттабеча къовсаме цхьан мугІарагІа этта гІоргхиларах.

КПСС ЦК-ас, **партеи Советски паччахьалкхени арахьарча политически гІуланхий керттерча лостамех цаІ а лоархІаш**, тІехьа тІайоагІача ханна а хьалхашка оттаду **социализма дерригача мехкий коммунистически партешцара идейно-политически бувзамаш марксизма-ленинизма принципаш тІа дегІанхувлилгеи чІоагІделгеи, социалистически паччахьалкхенашцара СССР политически, экономически, кхыдола бувзамаш дегІахувлилгеи чІоагІделгеи, социалистически содружество кхотаяра массе оагІорахьара гІо делга, цун низи влиянии чІоагІъелга. КПСС-а ший оагІонгахьара ший кара долаш мел дола хІама дергда дунен социалистически система тІа-тІа дукхагІа чІоагІъялийтараи коталонгара коталонга ахийтараи.**

Капиталистически система бІарчча хьажийцача, йоах дІахо Л. И. Брежнева, из юкъара кризис Іовшаш йоалл, кІоарглуш латт цунна юкъера вІашдухьаленаш. Уйла тІа ца йохийташ дита йиш яц буржуазни дунен чу тахан лела эгара айпегІа дола гІулакх — экономикана милитаризаци яр. Къахьегама наха хьадеш дола къаман рузкъаш тІа-тІа дукхагІа дІаух наьха вахар тоадарга а ца ухаш, Іоажал кхухьа герз хьадарга.

Капитализма дунен чу хьалхагІа а санна ший биззача низаца латташ я капиталистически общества керттера вІашдухьале — къахьегаман капиталаи юкъера вІашдухьале. ТІа-тІа дукхагІа халонаш болхлой классаи къахьегамхой кхыдолча тайпаштеи качйохка гІерт монополеш.

Къахьегамхошта тІа-тІа дукхагІа эксплуатацияро классови къовсам бикъбу, капиталистически общества социальни довнаш чІоагІду. Аьлча кхоачам ба, укх тІеххьарча итт шера стачкашка дакъа лоацараш шозза дукхагІа а хинна хІанз хІара шера 55—57 миллионага дІакхоачаш а хилар. Ах бІаь шу хьалхагІа, Владимир Ильич Ленина кулгалца капитализмана штурм яра вай парте эгара хьалха, халкъ гІоттадаьча хана, 400 эзар коммунист вар дунен тІа. ХІаьта тахан ерригача континенташкарча 88 коммунистически партена юкъе ва 50 миллион хІана вац аьнна вола къовсамхо. Коммунизм — дунен тІа алхха ше цаІ мара боаца, общество дегІаахара Іилман теори ший бе йоаллаш, адамлен исторически перспективаш къаьгга бІаргагуш бола политически болам.

1960 шерал тІехьагІа дерригача дунен тІара коммунисташ 14 миллион саг дукхагІа хиннаб. Кхы а дукхагІа чІоагІденнад нахацара цар бувзамаш. Укх замалахьа эгара влиятельнегІа бола политически низ ше хиларах тарра ший позицеш чІоагІъяьй дунен халкъашта юкъерча коммунистически боламо.

(ДІаходоар 2-ча оагІо тІа).

ХЬОНА, ТХА ХЬАМСАРА ПАРТИ!

Парте съезда сийленца накъа дахара йоаржаьча социалистически яхье дика къахьегама котале яьккхай Гудермесски района «Гудермесский» совхоза хьайбаш леладераша.

Ханал дикка хьалха кхоачашъяьй цар паччахьалкхенга шура йохкара хьалхарча квартала задани.

Съезда сийна планал совгІа 63 тонн шура дІаеннай паччахьалкхенна.

●

Грозненски мехкдаьтта чакхдоаккхача завода коллективо укх бетта план кховчашъяьй 28-ча марте. Съезда болх беча деношка дог гІоздаьннача коллективо планал совгІа арахеца лерхІ эзараш тоннаш мехкдаьтта продукци.

Шин бетта арахецача продукцега дІабода мах лохбарах паччахьалкхенна баь пайда 93 эзар сом да. Цу юкъа завода коллективо берригa баь пайда 214 эзар сом да.

Л. ФОМЕНКО,
инженер-экономист.

●

Дикача къахьегама толамашца КПСС XXIII-ча съезда сийленца накъа баьхнар «Грознефтехимзаводы» объединене мехкдаьтта чакхдоахараши химинаши. Хьалхарча квартала план 27-ча марта кхоачашйир.

ДІадахача шера цу юкъах даьхачарел дикагІа да укх шерара технико-экономически хьоихамаш. Шин бетта арахецача продукцега дІабода мах лохбарах паччахьалкхенна кходаь 760 эзар сом. Къахьегама овсарле планал совгІа 3,5 процент лакхъеннай.

Хьалха латтачарех я крекинг-завода, химически комбината, нефтемаслозавода, Новогрозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода коллективаш.

В. РУДАЕВ.

●

КПСС XXIII съезд хьаеллача ценга планал совгІа 3500 тонн мехкдаьтта, миллион кубометр попутни газ яьккхай «Старогрознефта» мехкдаьттахоша, къахьегама овсарле лакхъеннай 3,4 процент. ЧІоагІа къовсам лоаттабир мехкдаьттахоша мехкдаьттеи гази яккхарга дІадодар лохдара. Цар кходаьд 3800 эзар сом. ХІанз, съездо болх беча деношка хьинар айденна къахьегаш ба управлене болхлой.

Т. ГУСЕВ.

●

КПСС XXIII-ча съезда сийленца накъа яхара «Чечингстройтранс» яхача объединене коллективо социалистически декхар тІаийцадар квартала план 27-ча марта кхоачашъе. Шоай декхар канал хьалха 24-ча марта 100,6 процент кхоачашдаьд объединене болхлоша. Бутт чакхбалалехьа планал совгІа 130 эзар тонн гІишлой материалаш дІаяхьа лерхІ болхлоша.

М. ЗАХАРОВ.

●

«Металлист» яхача завода коллективо парте XXIII-ча съезда сийна тІаийца декхараш ханал хьалха кхоачашдаьд. Валови продукци арахецара квартала план 26-ча марта кхоачашъяьй коллективо, планал совгІа арахийца продукци 4 эзар сома маьха я. Арахецача продукцега дІабода мах лохбарах паччахьалкхенна кходаь ахча цхьа эзар сом да.

Укх шера балха юкъейихьай паччахьалкхенна 4250 сом пайда бу ялх рационализаторски предложени. Арахеца менгеш дикагІа хилийтара эргаяьккхай цар конструкци, эргаяьккхай технологи а. Цо торо хилийтай къахьегама овсарле 14 процент лакхъе.

Хьинаре къахьийгад слесараша-менгеш дераша нн. Кукулиевас, Ханукаевас, Литвиновас, кристаллизатораша Светинас, Езерскаяс, кхычар.

Съездо болх беча деношка кхы а лакхагІа толамаш доахаргда тха коллективо.

А. ТРУШИН,
«Металлист» яхача завода директор.

НОВКЪОСТА Л. И. БРЕЖНЕВА ДОКЛАД

(ДIахододар. Долалур 1-ча оагIо тIа).

Iалальмате боккха кхоллама болх бу **социалистически мехкий компартеша.** Цар къестаду экономика дегIаахара, кердача социальни гIулакхий, наха коммунистически кхетам балара декхараш, цар Iалашду хьалийца социалистически наькъаш лораделга. Исторически лоархIамера болх ба из. Цо чIоагIъю дунен халкъашта юкъера социализма позицеш, боккхагIа хулийт дерригача дунен тIара адамаш дукхагIа тIехьадеахаш бола цун идеяй низ.

Монополешта духьала наха лоаттабеча къовсама керте латт, классови къовсамашка революце политически эскар кхедеш я **капитала мехкашкара коммунистически партеш.** Царех дуккхача мехкашка дерригача къаман вахара кIоарга влияни ю коммунистически партеша.

Империализма колониальни система йохарои къонача шоай лоIамерча паччахьалкхений йоккха группа дунен арене гучаяларои керда декхараш оттадаьд **Азе, Африка, Латински Америка коммунистически болама хьалхашка.**

Къамий-кортамукъален революцей цIера юкъе хьахиннача цо низ Iоабу уж дIакхоачашъяра, паргIатои лоIами чIоагIбара, социальни прогресс бахьан долаш лоаттабеча къовсаме.

Идейно-политически къовсаме коммунисташ эшабе низ ца кхоачаш йиса буржуазни реакци коммунистически партешта духьаларча террора наькъ тIа, къахьегача халкъа тешаме къонгаш низаца боабара наькъ тIа эттай.

Ерригача вай парте, дерригача вай халкъо геттара сий доацаш лоархI Индонезера коммунисташта духьалара террор. Вай хьалех зуламий наькъаца коммунисташ — Индонезе къаман лоIам бахьан долаш, къахьегамхой хьашташ бахьан долаш турпаленца къовсам лоаттабьраш боабелга сацийтар.

Коммунистически болама толамаш, йоах докладчика, шека йоацаш да. Цхьабакъда, хьалий санхетамца мах бу коммунисташа.

Владимир Ильич Ленина хьийхад дIахе нийса выводаш яр духьа коталоний яь ца Iеш, ка ца йоалаш дисачун а чот е яхаш.

Укх тIеххьарча шерашкарча революционни болама опыто цIаьхха а бакъдир, толам боахараш практике тохкамбаь а яйза а йолча стратегеи тактикаи ленински принципашца хьалхле лелаю, реальни хьалаш теркалдеш йола партеш хилар. Вахаро хьех, марксистско-ленински наькъ тIара а ваьнна аьттехьа санна, иштта «аьрдехьа» а ластар национализм, великодержавни шовинизм, гегемонизм юкъеяккхарца из цхьана тардеш хилча, къаьстта а кхераме хулаш хилар. Е йоагтIаш йола выводаш цунах ца е йиш яц коммунисташа.

Укх тIеххьарча шерашка цIенхаштттарча халонашта тIанийсбала бийзар дунен коммунистически болама.

Цу дешаех йола КПСС позици съезда делегаташта дика йовзаш я. Тхона чIоагIа хала хет вай моастагIашта мара пайдана йоаца разногласеш хIанз а дIаяланза хилар. Тхона хетачох, цу гIулакхо пайда лац цхьанна а вежарашха йолча партена, е дунен коммунистически болама а. КПСС лоархI беррига коммунистий декхар — вай болам дикагIа кхотабалийтара новкъостал дар. КПСС ЦК тешаш я коммунистически болама отрядий барт-цхьоагIо чIоагIагIа ме хул, чIоагIагIа хургья дунен халкъашта юкъера антиимпериалистически фронт. ТоламегIа дегIайоагIаргья дунен революционни процесс.

КПСС-а хетачох, коммунистически мугIараш вIаший кхотадара дика марксистско - ленински платформа — 1957 — 1960 шерашка вежарашха йолча партей совещанеша хьакхайкаяь генеральни лини йолаш я. Вахаро чIоагтIа тохкам бир цун, цунах из чакх а яьлар.

Дунен коммунистически болам вIашагIкхотабалийтара гIулакха дика гIо дир укх тIеххьарча юкъагIа хиннача компартей викалий совещанеши уж вIашагIбеттабаларои. Цу тайпара йола контакташ боккхача лоархIаме лерхI вай парте. Алхха укх тIеххьарча цхьан шерен ах шерен вай вIашагIдеттаденнад вошал долча 60 парте ши бIаь хинна ца Iеча делегацешца.

КПСС Центральни Комитет йизза раьза а я, цо хьал а лоац коммунистий интернациональни барт-цхьоагIо Iалашъяра, вахаро хьалхашка увттаеча кердача проблемашка хьежара лоархIаме а техка а йола форма компартей дунен халкъашта юкъера совещанеш йолга лерхIа вошал долча партей уйла. Кердача совещанена эша хьалаш хьахинна даьлча из яра раьза да вай.

Факташа тешал ду дуккха а дукхагIа йолча компартеша дунен халкъашта юкъерча болхлой класса революционни-авангард интернациональни хьакъехьа вIашагIкхотаенна хилар хоадамболлаш хьалкхоабаш хилара.

Советски Союза Коммунистически парти хувцалургйоацаш тешаме я ший интернациональни революционни декхара. Воай съезда трибуна тIара дунен коммунистически болама викалашта а царга гIолла дерригача дунен тIарча коммунисташта а вай тешам лу:

Сийлахь - боккхача Маркса — Энгельса — Ленина хьехама ларда тIа, дунен коммунистически боламо коллективно къоастабьча наькъа ларда тIа ерригача вошал долча партей интернациональни барт-цхьоагIо чIоагIъяра тIера ца йоалаш КПСС къовсам лоаттабергхилара.

Вай дIахо йодача хана а машар бергбоаца къовсам лоаттабергба ревизионизмана, догматизмана, националистически гIулакхаш леладара духьал, марксистско-ленински хьехам творчески дегIакхувларгахьа хургда.

Вай парте дIахо йодача хана а чакхбоахаргба империализмана духьал, сийлахь-доккхача кхоачашде лерхIашта — машара, демократена, къамий кортамукъала тIехьа, социализманеи коммунизманеи тIехьа болча къовсама дерригача дунен компартеша цхьана гIулакхаш леладара никъ.

Цу дерригача шерашка, белгалдоах Л. И. Брежнева дIахо, КПСС ЦК ларрагIа чакхбаьхаб халкъаша колониальни ниа-Iоткъама духьал лоаттабу къовсам мамогга хьалкхабара бола, мукъаяьннача паччахьалкхенашца цхьатаррара бокъонаш хилара, хьдда суверенитета сий деш хилара, цар чурча гIулакхашта юкъе гIерташ ца хилара ларда тIа массе а оагIора, цхьана гIулакхаш леладара бола никъ.

Укх дIадахача шерашка дикка дIахьалхадаьннад къамаш мукъадалара гIулакх. Дунен карта тIа хьагучаьннай шийн лоIаме йола кхы а 17 паччахьалкхе. Вайна чIоагтIа ховш да: колониализма тIеххьара а кхувргаш хIалакдаь дIадоахаргдола а мукъадаьхача лаьтташ тIа халкъаша къамий кортамукъален байракх хьалтохаргйола а ди гаьна доацилга. Из — исторе кхел я, из кхоачашхиланза юсаргьяц.

КПСС ЦК дика а хеташ съездага дIахайта йиш я укх дIадахача шерашка гаьнна дукхагIа йолча Азеи Африкаи кортамукъарча паччахьалкхенашца вай леладу гIулакхаш ка маьхала а ювлаш дегIаиха хилар. Дикка шерьеннай цу паччахьалкхенашцара СССР торговли, экономически а культурни а хьакъехьа цхьана гIулакхаш леладелга.

Вай партеи паччахьалкхенои дунен халкъашта юкъерча арене а мамогга гIо лоаттаду мукъадаьннача мехкашта.

Укх тIеххьарча шерашка хинна лоархIамера хIама да дуккха а къона мукъадаьнна мехкаш прогрессивни социальни дегIаахара наькъ тIа довлар. Социализма никъ лаьнача къонача паччахьалкхенашца айхха, доттагIала гIулакхаш леладе даьннад вай. ХIаьта уж паччахьалкхенаш шоаш хержача новкъа гаьнагIа дIахьалха ме уха царца вай бувзамаш тайп - тайпара оагIонаш дукхагIа йолаш, кIоаргагIа, чIоагIагIа хулаш хилар ше хила мадоаггIара а ма дий. ВIаштIехьдувлаш доагIа цу мехкий революционно-демократически партешцара КПСС бувзамаш а.

Советски Союза Коммунистически парте ший интернациональни декхар лерхI колониальни а неоколониальни а низ-Iоткъамах юххера а мукъадаьнна далара халкъаша лоаттабу къовсам дIахо а хьалкхебара долла а хIама делга.

КПСС XXII съездал тIехьагIа дIадаха шераш, белгалдоах докладчика, белгала хиннад дунен халкъашта юкъерча политика вIашдухьаларча — машар безачеи агрессивни болчеи шин лостама кхохкабенна — къовсам латтарца. Цу хьалашка партеи Советски паччахьалкхени политика агрессивни низашта хоадам беш бола юхатохам бара, дунен халкъашта юкъера хьал дIахо кхохкадалара духьаленаш яра, дунен тIом хьара кхерама духьал къовсам лоаттабара тIаерзаяь хиннай.

Дунен халкъашта юкъера кхохками дунен тIом хьара кхерами чIоагIагIа хиларах лаьца дувцаш къаьстта а ювцанза яргьяц Вьетнама духьалара американски империализма агресси. США, гIожача тайпара женевски соглашенеш толха а яь, гIаьрала хьисапе Вьетнама Демократически Республиках лета а летай, Къулбехьен Вьетнама халкъа духьал цIий Iенаду тIом а лоаттабу. Цхьабакъда, интервенташа мелла чIоагIа бокъо йоаца гIулакхаш леладойя а царга бохабулургбац ший даьхе бахьанерча, ший вахар а сийле а бахьанерча ший кхела ший хьаштдар де бокъо йолаш ше хилийтар бахьанерча сийрдасийлахьарча къовсама гIеттача вьетнамски халкъа лоIам. Цун бокъо йола турпалера къовсам исторена юкъегIоргба, дохаргдоацача къонахчала, денала, котале яккхара болча лоIама боккъала а башха хьокхам из махиллара.

Вай хоадамболлаш дIакхайкаду: вьетнамски халкъа духьаларча сий доацча тIема «эскалаци» чакхйоахаш агрессорашта духьалдаргда тIа-тIа дегIауха Вьетнама дола Советски Союза а кхыча цун социалистически доттагIийи вежарийи а оагIонгахьара гIо. Вьетнамски халкъ дерригача ший лаьттан тIа доал деш хургда.

Вьетнамерча американски агрессеца а американски империализма леладеча кхыча, агрессивни гIулакхашца а дувзаденна воча даьннад Америка ВIашагIкхийттача Штаташцара вай гIулакхаш. ХIаьта цунна бехке США доал ду гIозараш а да.

Советски Союза чIоагIа эшаш да европейски кхерамзле хилар. ХIанз дунен халкъашта юкъера кхохкам чIоагIагIа хилийтара гIулакха йола Европера США керттера цхьоагIонхо я малхбузехьен германски империализм. Вай деношка машара гIулакха эггара кхерамегIарча факторех йола цаI я США-и ФРГ-и доал деча гIозарашта юкъе хулаш йоагIа ший тайпара йола шин оагIон тIема цхьоагIо. Из фактор лаьгI ца болийташ вай теркам тIаухийта хIама хила а хиннад, долаш а да.

Вай, йоах **Л. И. Брежнева,** цхьанна а хана раьза а хургдац, машар а бергбац малхбузехьен германски милитаристашка ядерни герз кхачарца. Нагахьа санна из хуле, тIаккха эшаш дола гIулакхаш даь чакхдоахаргда. Беррига а бехктокхам ФРГ доал деча гIозараштеи цар гадоахараштеи тIабужаргба.

БIарчча хьаийцача Европера социалистически содружества позицеш чIоагIа а тешаме а я. Из дерригача дунен тIа социализм чIоагIъялара, дерригача халкъий кхерамзле Iалашъяра лоархIаме фактор я.

Вай кIоаргга тешам бенна да агрессор юхатоха, керда дунен тIом ца хилийта торо йолаш хиларах йола дунен халкъашта юкъерча коммунистически болама вывод ший низ дIабаланза хиларах. Цхьабакъда, торонах бокъонца долаш дар хилийтара цу къовсама юкъе дакъа лоацаш хила беза дуккха а нах дерригача машара низий даим дегIауха хьинар цунна тIадерзадаь хила деза.

Империализма агрессивни политика гуча а йоахаш, вай цунца цхьан ханна ларрагIеи хаддалзеи чакхбоах тайп-тайпара общественни строй йола паччахьалкхенаш вIаший тарлуш яхара никъ. Из да Советски Союз, тайп-тайпара общественни строй йола паччахьалкхенаш вIаший тарлуш яхар социализманеи капитализманеи юкъерча классовой къовсама форма хилар а лерхIащ, цунца цхьана капиталистически мехкашца лерттIа дола, машарера гIулакхаш леладе, паччахьалкхенашта юкъера къовсаме дешаш тIема наькъаца а доацаш, переговорий наькъаца къестаде гIерташ йолга.

Кхетадеш ма дий, вIаший тарлуш машаре дахар капиталистически мехкашка е колонешка классовойи къамаш мукъадахареи къовсама чура процессаш йолча моттиге хила йиш йоацаш долга. ВIаший тарлуш машаре дахара принцип лелае йиш яц тоIабаь боахкараштеи тоIабаь боахкабераштеи юкъе, колонизатораштеи колониальни Iазапа жертваштеи юкъе леладеча гIулакхий хьакъехьа.

Вай машар безача политика отчетни юкъагIа даьха цIенхаштара толамаш раьза а долаш съезде белгалде мегаргдолаш да. Советски Союзо дунен дукхагIча паччахьалкхенашца леладу гIулакхаш дика да.

Советски Союза Коммунистически парте лерхI дунен халкъашта юкъе латта хьал тоадара, машар чIоагIбара, халкъашта юкъе машарера гIулакхаш леладелга дегIакхувлара болча къовсама юкъе хIанзарча юкъагIа эггара лоархIаме, цхьан даьнъе, ер гIулакхаш чакхдоахилга хургхилар:

Вьетнамера США агресси соцаяь дIайоаккхилга, Къулбехьен Вьетнамера деррига американски а кхыдола а кхыча мехкий бIунаш дIадоахилга, вьетнамски халкъага ший чура гIулакхаш ше къестаде торо хулийтилга. Вьетнамски проблема къоастаяра лард хилийтара ДРВ правительстваи Къулбехьен Вьетнам мукъаяккхара йолча къаман фронтои кхайкаяь позици тIаэцилга.

Паччахьалкхений чурча гIулакхашта юкъе ца гIертара принцип чIоагIа лелаелга Iалашде.

Дунен халкъашта юкъе ядерни герз доаржадергдоаца договор де, ФРГ ядерни герзаца кийчъяра е моллагIча тайпара а из ядерни герза тIакхачийтара дош вIалла а оттаргдоацаш дIадаккха; дунен тайп-тайпарча районашка ядерни йоаца зонаш яра халкъаш тIакхувш хилар чакхдаккха. Ядерни герз долча паччахьалкхенаша декхар тIаэпа деза хьадхагIа из тIема юкъе ца доаладе, лаьттан кIалха ядерни герз лелхийтаргдоацаш соглашени е еза.

Европейски кхерамзлен дешай хьакъехьа переговораш йолае еза. ТIема кхохкам кIаьдбара, Европера герз кIезигдара, ерригача европейски паччахьалкхенашта юкъера машарера, вIаши пайдана дола бувзамаш дегIадоаладара хьакъехьара Европа социалистически кхычен паччахьалкхенаша енна предложенеш ювца оттае. Из де лаьрхIа йоаггIаш йола дунен халкъашта юкъера совещани гулъе.

Европейски кхерамзлен хоадамболлаш долча декхарех цаI дола германски дош машаре къоасталара наькъаш лохалга дIахо дахьа, хIанз этта дола европейски паччахьалкхений, царца цхьана шинна а германски паччахьалкхений а доазонаш бакъдара ларда тIа Европе дунен шоллагIча тIемах юхедисараш дизза дIадоахаргдолаш.

Вай мехка дунен халкъашта юкъера хьал чIоагIа да ала йизза бокъо йолаш да вай. Коммунистически партеи Советски Союза правительстваи машарера арахьара политика тешшаме гIулакх деш я коммунизм хьалъяра хьашташта, массане а юкъара машари халкъий кхерамзле лораяреи чIоагIъяреи гIулакха. КПСС кхы дIахо а цу техкача новкъа гIоргья.

Коммунизма материально - технически база кхоллара парте лоаттабеча къовсамах дувцаш докладчико йоашх семилетка лоархIамегIара итогаш. ВорхI шера ерригача общественни продукта дукхал 58 процент лакхъеннай, промышленни производства — 84 процент. Халкъа боахама керттера производственни фондаш лакхъеннай 92 процент. Промышленносто планал совгIа 46 миллиард сома продукци арахийцай. Техка а техка промышленни аксплуатаце юкъейоалаяьй мехкдаьтта, газ, аьшка руда, босбола металлаш, химически бедали кхыйола пайданера хIамаши йоахка керда моттигаш. Шеръеннай халкъа боахама доагора - энергетически, металлургически база. Цу шерашка цахаддаш дегIаихад езача промышленноста керттера доакъош, хIаьта иштта лоархIамболлаш дегIаденад кхачан товараши культурно - бытовой предметаши хьаделга.

Коммунистически партии деррига советски халкъи бокъо йолаш да дIаяхача юкъа Советски Союз дегIаяра итогашта раьза хила.

1965 шера, вешта аьлча семилетка чакхйоалача шера, белгалду Л. И. Брежнева, вай мехко болат даьккхад 1940 шера даьккхачул 5-зза дукхагIа, прокат — 5,5 гаргга дукхагIа, мехкдаьтта — дукха хIама ца эшаш 8-зза, цемент — 13-зза гаргга, трактораш — 11-знел дукхагIа, электроэнерги — 10,5-зза дукхагIа. Семилетке болхлой 14 миллион саг дукхагIа хиннаб, хIаьта специалисташи гIулакхера нахи — 7 миллион.

ХIанз Советски Союза берригача бахача нахах дезал а тIехьа хьаийцача 75,4 процент болхлойи гIулакхера нахи ба, хIаьта колхозни ахархой — 24,6 процент.

ВорхI шера план кхоачашъяра лоаттабеча къовсаме кердача низаца гучабаьлар парте организаторскии наха кхетам балареи лоархIам, сийдола къахьегама толамаш даха адамаш гIовттаде цунна хар.

Бокъо я сона съезда цIерах, йоах докладчико, производства хьалха латтарашта, новаторашта, ерригача болхлой класса, колхозни ахархошта, вай интеллигенцена, дерригача советски халкъа башха-дика къахьегама толамаш дахарах доккха баркал ала!

Советски Союза экономика тIеххьарча шерашка гаьнна хьалха яьннай, из дегIайоагIача даьха толамаш шеко йоацаш да.

Из геттара дика да. Вай парте оамалца дац кхоачамбоацараш ца гуш Iер, царца машар хилар.

Цхьадолча лоархIамерча хьокхамех йола ворхI шера плана заданеш кхоачашъюяланзар вайна. Из эггара хьалха доагIаш да 14 процент мара продукци йоаккхилга дегIа ца денача юрта боахама. Юртбоахама производство тIехьайисаро холуш юхадеттар вай дIахьалхашна гIолга, харцахьа Iаьткъар яйгачеи кхачани промышленность дегIаяра темпашта, халкъа дахара хьал айдара де лерхIаш хиннараш дизза кхоачашде торо яланзар.

Езача промышленноста цхьадола доакъош дегIадоагIача а цхьадола нийса доацараш гучадьлар. Химически продуктай цхьадола тайпаш, кIоф, машинаши оборудованни арахецара ворхI шера плана заданеш кхоачашъьяьц.

Промышленноста цхьадолча доакъошка ехкача ханашка болх бе йолаялийтанзар ерригa предприятеш, хьалъяьчарех дукха яраш проектни мощностага кхачанзар. Из деррига бахьан долаш ворхI шера плана тIа лаьрхIачул кIезигагIа хилар къаман доход дегIаяра темпаш.

Отчетни хана доккхий толамаш даьхад социалистически промышленносто. Докладчико белгалдоах, отчетни хана промышленни продукце боарам лоархIамболлаш лакхбенна хилар, къаьстта цун лоархIамерча доакъошка а луш. ДIадахача пхе шера общественни продукт 35 процент дегIаенай, хIаьта промышленноста валови продукци цкъаи ахаззеи. Алхха пхе шера тIакхийтта промышленни продукци 79 миллиард сома маьха я. ТIом хилалехьа хьалхарча ерригача пятилеткашка тIакхийттачул кхозза совгIа дукхагIа я из.

Дунен тIарча промышленни производствера Советски Союза удельни дакъа цахаддаш лакхлуш да. 1965 шера ерригача дунен промышленни продукцех пхелагIа дакъа гаргга СССР арахийцад, хIаьта шоллагIа дунен тIом болалуш Советски Союза промышленни продукце лоацаш хиннар иттлагIа дакъа а ца хиннача. Цу тIа белгалде деза СССР баха нах дунен тIа дахача адамех 7 процент мара ца хилар. Леррах кхоачашдеш да парте оттадаь — бахача наьха сага сих лаьрхIа продукци арахецара дегIадаьхкача капиталистически мехкел тIехдалара декхар. Советски Союзеи Америка ВIашагIкхийттача Штаташтеи, промышленни производство дегIаяра юкъера юкъ тIа-тIа кIезиглуш йоагIа. Шерра дIахьош да транспорта технически реконструкци елга. Кхоачашъяьй гIишлошъяра йоккха программа. 1961 — 1965 шерашка халкъа боахаме яь капитальни вложенеш 211 миллиард сом — хьалха дIадахача итт шера яьраш миссел хIана яц аьнна я.

СССР халкъа боахама ерригача системана юкъе толамца дегIаенай ерригача союзни республикай экономика.

Къаьстта чIоагIа дега тоам а хулаш белгалдаккха мегаргда социализм хьалъеш хьахинна а чIоагIденна а дола союзни республикай политически цхьатарра бокъонаш хилари СССР халкъий доттагIали, чIоагIдеш, цар экономически дегIаяхкара боарам нийсбеш а тIеххьарча шерашка къаьстта дукха гIулакхаш даь хилар. Из да ленински къаман политика сийлахь - боккха низ къаьгга гучабалар.

Экономика дегIаяр дувцаш вайна го еза воай балха итогий дикагIа йола оагIонаш а кхоачамбоацараш а.

ТIеххьарча шерашка гучадувла доладеннадар е тайпа дика доацараш: производствеи къахьегама овсарлеи дегIаяра темпаш лаьгIъялар, производственни фондехи капитальни вложенеехи пайда эцар лохдалар.

КПСС ЦК-октябрьски (1964 шу) Пленум хинначул тIехьагIа даьшхар экономикера гIулакхаш мишта латт, цу дика доацарий бахьанаш гучадьхар, уж дIадахара наькъаш лехар.

Экономика дегIаяра темпашта Iаьткъар доал дечеи планировани ечеи хинна кхоачамбоацараш, боахама доал деча боахама расчета методаш лелара бе беза мах ца бар, материальнии моральнии стимулех бизза пайда ца эцар.

Халкъа боахама, къаьстта къахьегамхой вахара хьал тоадара Iаьткъар ялат во хьийкъа 1963-и 1965-и шераш.

ЛоархIам ца бича баргбац дунен халкъашта юкъера хьал чоалхане дерзара а. США империалистий агрессивни гIулакхаша укх тIеххьарча шерашка мехка оборонни низ чIоагIбара кхы тIа а дуккха а рузкъа хьожаде дезача кхоачадир вай.

МукIарло де деза ворхI шера план оттаяра гIулакх субъективистски хьисапе леладеш моттигаш хиларах цхьадола гIалаташ дувлийта хилар.

Октябрьски Пленум хинначул тIехьагIа Центральни Комитето ший низ тIаберзабир вай обществе экономически отношенеш тоаяра керттерча дешашта, халкъа боахама доал дареи производствана планировании стимулированни яреи система тоаяра.

КПСС ЦК мартовски сентябрьски Пленумашка экономикана кулгалдара керда хьисап оттадир, вай дегIадара хIанзарча ханара парте экономически политика принципаш белгалйир. Уж латт халкъа боахама доал деча экономически методийи стимулийи роль чIоагIъярца, паччахьалкхен планировани елга овлан тIара тоадарца, предприятей, колхозий, совхозий боахам лелабе шоай лоIамах хилари инициативеи шеръярца, шоай балхах хьахулачох бола производственни коллективай бехктоккхами материальни безам болари айдарца.

Керда вIашагIделла централизованни отраслеви доал делга союзни республикай, предприятей, объединеней бокъонаш дикка шеръяр, доал дара экономически методаш чIоагIъяр — промышленноста доал дара керда система толажагIа хилар цунах латт.

ГIулакх толамца дIадахьар дукхагIа долча даькъе хIанз латт кулгалдечеи инженерно-технически кадрай инициативахи оперативностахи экономически дегIадахкара чоалханера декхараш майрра кхоачашдарах, планаш кхоачашъяра, производства эффективность мамогга лакхъяра предприятей коллективаш оарцагIъяха харах.

Вай съездо, йоах дIахо докладчико, йийца а йийца тIаэца еза кердача пхе шера плана Директиваш. Цу хьакъехьа съезде нов. Косыгина А. Н. докладага ладувгIаргхиларца, пурам да сона цу плана керттера башхалонаш ювца. 1966—1970 шерашкара пхе шера план советски халкъо коммунизма материально - технически база хьалъеш лоаттабеча къовсама керда лоархIамера ха хургья. КПСС ЦК-с кердача пхе шера плана керттера декхар белгалдаьд.

Из латт Iилманеи техникане карагIдаьначох мамогга дукхагIа пайда эцара, ерригa общественни производство индустриально дегIаяра, цун эффективности къахьегама овсарлеи айяра ларда тIа дIахо лоархIамболлаш промышленность дегIаяр Iалашдарах. Юрта боахам тешшамеи лакхарча темпашцеи дегIабоалабелга, хIаьта из дарца халкъа вахара хьал холуш айделга, берригача советски наьха материальнии культурнии хьашташ диззагIа кхоачашдар Iалашделгах.

ТIадоагIача пхе шера керда гIа боаккхаргба городаи юртаи юкъера, хьаькъалца бечеи физически балха юкъера башхалонаш дIаяхар санна йола проблемаш чакхйоахаш. Доккхий экономически социальни декхараш кхоачашдарца кхы чIоагIагIа хургья болхлой классеи ахархойи союза политически ларди материальни базеи. Вай мехка дахача халкъий вежарашха йола союз дIахо дегIайоагIаргья.

Кердача пятилетка керттерча заданеш тIа иштта лоархIам бу вежарашха долча социалистически мехкашцареи дегIайоагIача паччахьалкхенашцареи вай экономически бувзамаш дIахо чIоагIденза даргдоацаш хилара.

Хургйолча пятилетке лерхIаш да общественни производствеи къаман доходи лакхарча темпашца дегIайоагIилга. Материальни производства дерригача доакъой суммарни продукци, вешта аьлча совокупный общественни продукт, юкъера лаьрхIача хIара шера тIакхетаргья 7 процентал дукхагIа, дIадахача пхе шера хIара шера 6 совгIа процент мара тIа ца кхийттача. Цунца цхьана ала деза, пятилетке промышленни продукци шера юкъарча боараме абсолютно тIакхетилга 22 — 23 миллиард сом хургхилар, дIадахача пхе шера 15,8 миллион хиннача. Промышленни продукце дукхал пхе шера 1,5-зза совгIаяккха лерхI, хIаьта юртбоахама продукци — 1,25-зза.

Халкъа боахаме ю капитальни вложенеш 310 миллиард сом хургья, вешта аьлча дIадахача пхе шера хинначул цкъаи ахаззеи дукхагIа.

ЧIоагIа теркам тIабохийт юрта боахам дегIабоалара. ТIадоагIача пхе шера лоархIамера башхало я **производства средстваш хьадари («А» группа) наха эша предметаш хьадари («Б» группа) дегIадара темпаш лоархIамболлаш гаргагIоргхилар.**

Къаьстта теркам тIабохийт **Iилма - технически прогресс сихъяраи общественни производства эффективность айяраи,** боахамеи политически лоархIамера декхар из хилара тарра.

Декхар латт къахьегама овсарле дегIаяреи производства рентабельностеи темпаш лакха хилийтарах. Из декхар кхоачашдара шоай деррига хьинар тIадахийта деза партийнии боахамеи органаша, Iилмахошеи специалисташеи, промышленноста берригача болхлоша.

Парте оттаду хьалхарча аргIан декхар хилара тарра **арахецача продукце дикал овлан тIара тоаяра декхар.** Технически прогресс сихъяра къовсам лоаттабеш продукце дикал айяра, машинаша йоаккха ха йIаьхъяра, цар тешшамегIа болх бар Iалашдара дешаш боккха лоархIам болаш хинна дIаотт.

Пятилетке боккха теркам тIабохийт **промышленни производства структура тоаяраи эсала моттигаш дIаяхараи.** Дусащ да электроэнергетика, машинаш елга, химически промышленность, электроника дегIаяр сихагIа хургхилар.

Металлурги дегIайоалаяра гIулакх цIенхаштта тоаде лерхI. Вай хана, полимерни материалаш хьахиннача хана металл дуккха кIезигагIа эшаргда аьнна хийтта нийса йоаца уйла вахаро харцйир. Цу тайпарча уйлано во влияни йир металлурги дегIайоалаяра.

Тайп-тайпара Iалама хьалаш долчеи нах цхьатарра листа ца бахачеи вай Iалальмате йоккхача паччахьалкхенна боккха экономическии политически лоархIам болаш да **производительни низаш нийса дIа-юха хьожадар.** СибарегIени Дальни Востокеи экономика чехкагIа дегIайоалаяра дIахо а карадерзаде лерхI малхбоален **районий Iалама рузкъаш.**

Промышленни юртбоахамеи производство лакхъяра хьакъера пхе шера плана заданеш кхоачашъяр, хIаьта иштта лоархIамера **социальни проблемаш** чакхъяхар дуккхача даькъе капитальни гIишлош хьалъяра планаш толамца кхоачашъярах тийша да.

ГIишлошъяра производство дегIайоалаяра керттера лостам хинна а хиннаб, хIанз болаш а бус цунна еш йола индустриализаци.

КПСС ЦК-аи правительстваи дизза дардгоацаш лерхI гIишлош хьалъяра ханаш кIезигъяра, цар дикал лакхъяра, царга дIададар лохдара новкъостал дергдола гIишлошъяра производствана планировании экономически стимулировании елга эргадьккха тоаделга.

Юрта боахама дешаш дувцаш, докладчико йоах, отчетни хана парте Центральни Комитето, ерригача моттигашкарча партийнии советски органаша чIоагIа терко йир **вай экономика цу лоархIамерча даькъа.** Халонаш йоллашехьа а, колхозаши совхозаши дIахо лакх а лу, дегIа а йоагIа, чIоагIлу цар экономика, материально-технически база, лакхлу юрта боахама вахара хьал а культурно-технически боарам а.

Юрта боахама керттера продукташ йоахилга вайцига лакхлу. Цхьабакъда, уж тIакхетара темпаш дIадахача пхе шера дикка лохагIа яр цул хьалхагIарча пхе шерачул. Цу гIулакхо юрта боахама хьакъера ворхI шера плана заданеш кхоачашъянза юсача оттадир вай. Юрта боахаме иштта эттача хьала теркам тIа ца бахийтача ялланзар ЦК.

Мартовски Пленум хинначул тIехьагIа юртбоахама производство лакхъяра тIаерзаяь йола планировании экономически стимулировании тоаяра хьакъера лоархIам бола цхьайола мероприятеш чакхъяьхар Центральни Комитетои правительстваи. Юрта боахама продукташ ийяра принципиально керда порядок оттаьй. Колхозашкеи совхозашкеи дIакхачийтай пхе шера йохка езача продуктай чIоагIа оттаяь йола пхе шера планаш. Лаьттанпареи хьайбашкареи йоалача дуккхача продуктай эцара маьхаш лакхдир, ялата керттера продукташ планал совгIа йохкарах кхы а лакхагIа мах телга юкъедоаладир. Цу ханна лохдаьд производствана лаьрхIа долча дуккхача товарий маьхаш, хIаьта иштта колхозаштеи совхозаштеи дIахецаш йолча электроэнергех луш бола мах а. Халкъа дуккха эшача промышленни кхачани товарий маьхаш юртарча моттиге городера дараш санна хургдолаш лохдаьд.

Цу гIулакхаша дика результаташ елар. ДIадахача шера мехка дуккхача районашка, къаьстта товарни ялат доаккхача зонашка чIоагIа йокъал хинна йоллашехь, юрта боахама валови продукци вIаши нийсдеча маьхех 55·3 миллиард сом мах болаш хилар, цул хьалха дIадахача моллагIча кхыча шерарча продукце маьхал дукхагIа хул из. ХIаьта колхозашеи совхозашеи во чуйнзар 1965 шера лаьттанцара йоаха дукхагIйола продукташ, ялатагара дIайиккхача.

ДIадахача шера къа дика хьийгар мехка боамбии свеклаи кхееращеи хьайбаш леладерашеи. Цар къахьегама результатех де а доагIаш доккхал де мегаргда.

1963 шера этта хинна цIенхашттара халонаш аша а еш, колхозашеи совхозашеи дикка дебадьд доахан, царца дахка доахан а долаш, хIаьта иштта хьакхарчи коа тIара оалхазараши а 1962 шера хиннача боарамга хьакхарчи коа тIара оалхазараши дIакхьача деце а.

ДIадахача шера Iаттагара йоаккха шура 308 килограмм тIакхийтар. 1965 шера колхозашеи совхозашеи дикка дукхагIа а яьхар хьайбашкара йоала ерригa тайпа продукташ, паччахьалкхенга йохкара план кхоачаш а йир.

Кердача пятилетке декхар латт хьайбаш дебадареи хIаьта керттерча даькъе цар продуктивность лакхъяреи наькъаца общественни хьайбай боахам дегIабоалабарах.

ДIахо а доакъара база чIоагIъе лерхIаш парте Центральни Комитетои СССР Министрий Советои тIайицар комбинированни доакъара промышленность, хIаьта иштта доакъара белокаш, микроэлементаш, антибиотикаш яхара промышленность шеръяра дола гIулакхаш. Промышленноста керда дакъа — микробиологически промышленность хьаяри из йоагтIача тайпара дегIайоалаяри нийса лаьрхIад.

Колхозни совхозни производство лакхъяр вай ерригача партеи халкъеи бокхача лоархIаме декхар да. Юрта производительни низаш дIахо а дегIадоаладара, промышленности юрта боахами цхьатарра дегIа ца уйш хилар дIадаккхара эша хьалаш хьахилийтара юрта боахама цхьадола гIулакхаш дизза даргдоацаш лерхI Центральни Комитето. Из декхар кхоачашдара эша лардаш пхе шерарча плана Директивай проекта тIа оттаяь я. Юрта боахама дIайохийта капитальни вложенеш хIама ца эшаш шозза дукхагIа хилийта лерхI. ДIадахача пхе шера енна хинначул дукхагIа яла лерхI укх пхе шера юрта трактораш — 700 эзар, мухь кхухьа автомобиль — 680 эзар, юртбоахама машинаш 4 миллиард сома.

Юрта боахаме дIайохийта электроэнерги кхозза дукхагIа хулаш лакхлургья. Колхозашкеи совхозашкеи тIа-тIа дукхагIа кхоачаргья минеральни удобренеш, хIаьта 1970 шера дIадахача шераца нийсйича шозза дукхагIа лургья уж.

Хьалха а санна юрта боахаме керттера декхар долаш дус **ялат дукхагIа доаххилга.** ХьалхагIа из декхар кхоачашдора дукхагIча даькъе культураш дIаюв лаьтта дукхагIа ахарца. Юртбоахама лаьттах, эггара хьалхагIа оахаш долча лаьттах а эцаш, кхы а дикагIа пайда эцара наькъаца дIахо а кIезиг-дукха шеръергья колхозашеи совхозашеи ялата культураш дIаюв майда. **Цхьабакъда, керттердар латт лаьттан гектара тIара мамогга дукхагIа хьувкъам баккхарах.**

ХьатIадоагIача шерашка ерригa паччахьален масштабах **мехка массе а зонашка лаьтташ хьаьнделга тоадареи лаьтта леладара культура лакхъяреи хьанье** балхаш де лерхI. Iалама хьалаш дика доацача зонашка доккхий хьувкъамаш доахилга Iалашде лерхIаш Центральни Комитетои правительстваи чакхъяккханза яргйоацаш лерхI мелиоративни балхий шерра программа, эггара хьалха СССР европейски даькъа центральни зоне, Белоруссе, Прибалтике, РСФСР-еи Украинаи къулбахьа, Казахстане, Средни Азе республикашка, мехка кхыча цхьайолча районашка а деш. Парте Центральни Комитета аргIанарчарех цхьа Пленум цу деша хетайича бакъахьа хила а мег.

Центральни Комитето терко тIаяхийтанза яргйоацаш лерхI кхы цхьа дош а. Из да колхозашкеи совхозашкеи машинни техниках пайда эцараш дола дош. Мамогга чIоагIъянза яргьяц юртбоахама техникана ремонт еш йола база, «Юртбоахама техника» предприятеш, колхозаш, совхозаш вай ханарча оборудованеца Iалашъянза яргьяц, юртбоахама кадраш кийчъяра гIулакх тоаданза а цар материальни безам лакхбанза а баргбац.

Юрта боахама производительни низаш дIахо дегIадоаладаро дIадех **юртара общественни этношенеш эргаьхха тоаелга.** Дукхача шерашка Iайнача опыто тешавеш чIоагIдаьд общественни боахам вIаштIехьбаккхара колхозни а совхозни а формаш вахара мегаш хилар. Бакъда, укх тIеххьарча шерашка дуккха колхозаши совхозаши ца эшача тайпара эргаяха гIерташ гIулакхаш леладир, мартовски Пленумо нийсдир из хIама.

Ховш мадарра, юртбоахама артела керда устав оттадара колхозахой ерригесоюзни съезд гулъе решени яьй. Из съезд яр доккха политически гIулакх хургда колхозаш хьалъеча, колхозни систе-

НОВКЪОСТА Л. И. БРЕЖНЕВА ДОКЛАД

ма дIахо а чIоагIъяра новкъостал дергда. Дагадовла безам бар районашка, областашка, крайшка, республикашка, центре колхозно-кооперативни хоржаш йола органаш вIашагIъеххача фу дар хьогI, аьнна. Доал дара цу тайпарча формо йиш хулийтаргья юртбоахама производство дIахо а дегIайоалаеча кооперативни боахамий торонех бизагIа пайда эца, колхозаштта юкъера производственни экономически бувзамаш дикка шерде, Iалама, материально-технически, къахьегама ресурсех кхы а дикагIа пайда эца, продукци чакхйоаккхилгеи из дIайохийтилгеи тоале.

Пунца цхьана совхозий лоархIам лакхбанза баргбац уж юртара паччахьалкхен предприятеш хиларах тарра. ХIара совхоз массадолча даькъе а бокхха социалистически юрта боахам лелабара гIулакха бола хьекхам а хинна дIаотта еза.

МалагIа эггара лоархIамера выводаш е мегаргья цу лакхехьа аьнначох?

Циъа-даle, советски экономика лакхача темпашца дегIаихар цу деррига шерашка; лоархIамера качественни хувцамаш хиннад цун структуре. Из бахьан долаш хьаьй хиланза ярг йоаца пхе шера кердача плана Директивай проекта тIа оттадаь аргIанара, кхы а чоалханера декхараш кхоачашдара эша предпосылкаш.

ШоллагIа-даle, отчетни хано хьахьеккхар, халкъа боахама доал дара эггара а чоалханера проблемаш Советски Союза Коммунистически парте творчески а майрра а къестаеш хилар вахара мегаргдоацаши вай дIахьалхашка долхача болама новкъарде еши мел дар дIаюстара доаккхаш хилар.

Центральни Комитето лерхI вай дегIаахара темнаш сихъергйола халкъа боахама овлангара проблемаш къоастаяра нийса никъ тIеххьарча Пленумашка оттабаьб аьнна.

КхозлагIа-даle, Советски Союзе дIахо чIоагIйора керттерча капиталистически мехкащарча экономически яхьера ший позицеш. ДIадахача шерашка юха а бакъдир производство лакхача, керттерча даькъе, чIоагIа йолча темпашца хаданза шеръяр вай мехка социалистически экономика дегIаахара закономерность хилар. Иштта дегIаахa низ бац капиталистически мехкий. Из дувцилга йоацаш социализм капитализмал толашагIа хилар да.

Новкъостий! Берригача мехка яьржар парте XXIII-ча съезда баха мабоагIIара накъабахара йола социалистически яхь. Съезда цIерах вай мехка массо а миIингера дуккха къахьегама рапорташ ух. Съезд хьаелла ди тIаккхоачаш, ханал хьалха кхоачашйир промышленноста болхдоша кердача пятилетка хьалхарча квартала план. Планал совгIа мехкага кхьчар дукха металл, электроэнерги, кIор, минеральни удобренеш, цемент, каучук, автопокрышкаш, машинаш, оборудовани, баразкъаш, тIеханахьа ювхаю трикотаж, кога бувхабу телата гIирс, кхы цхьайола кхачан продукташ.

Юрта боахама къахьегамхоша 20 март тIаккхоачаш кхоачашйир паччахьалкхенга дулх шура, даьтта, фуаш, тха, кхыйола хьайбай продукташ йоххара план. Керттерча даькъе ремонт яь яьннай тракторашттеи юртбоахама машинашттеи. Мехка къулбехьарча районашка бIаьстанара культураш дIаюиш я. Уж дIаювлга дика вIаштIехьдаьккхад колхозхоша, механизатораша, совхозий болхлоша.

ДIахо Л. И. Брежнева лувц халкъа вахара материальни боарама, Iилмеи культуреи дегIаахара дешаш. По белгалдоаккх укх тIеххьарча пхе шера къама доход 33 процент лакхъялар а дIадахача шера из 190 миллиард сом совгIа хилар а. ХIама ца эшшаш цун кхо дакъа — 141 миллиард сом советски наьха хьашташ кхоачащдарга дIадахийтад. Отчетни хана болхлойи гIулакхерча наьхеи алапи юккъера лаьрхIача 19 процент лакхденнад. Юкъарчал доацаш бахача наха гIулакх деча доакъой болхлой алапи лакхдаьд, парца просвещене, унахцIено лораяра, культура, торговле, жилищно-коммунальни боахама болхлой алапи а деш.

Пунца цхьана лохдир зина, даьре, лена кIада, барзкъий цхьадолча тайпай швейни изделей, берий ассортимента, сахьатий велосипедий, фотоаппаратий, медикаментий, дуккха эшача цхьадолча кхыча товарий маьхаш.

Вай хьалашка халкъа вахара боарам лакхбара боккха лоархIам болаш я общественни фондаш. Потреблене общественни фондашкара бахача нахага кхьча выплаташи льготаши 1960 шера 27,3 миллиард сом мара ца хиннача метте 1965 шера 41,4 миллиард сом хилар. Цу фондай чотах лакхдаьд пенсеш, Сийлахь-боккхача Даьхен тIема инвалидаштеи байнача бIухой дезалаштеи кхы тIа а льготаш оттаьй. ЛоархIам бола социальни гIулакх хилар колхозхошта пенси тела доладарах. 70 миллион совгIа саг мах боацаш дешаш ва юкъарча дешара, профессионально-технически, юкъерчеи лакхерчеи дешара заведенешка, школашка, курсашка. Шу массаза доал дукхагIа хул больницаш, поликлиникаш, санатореш, салоIа цIенош. Наьха унахцIено лораеш, 4 миллион совгIа лори унахцIено лораю бекхьбола болхлий ба. Школе даха ха йоацача берий учрежденешкара бераш хIама ца эшшаш шозза дукхагIеи 8 миллион саг гаргеи хилар. Укх тIеххьарча пхе шера городашка, болхлой поселкашка, совхозашка 393 миллион квадратни метр хула нах чубаха цIенош хьалдаьд. Ши миллион совгIа цIа хьалдаьд колхозни юрташка. Тоалу горояйн болхлой поселкайи хьал.

Дукха цIеноош хьалду вай, хIаьта а ира латт нах чубаха цIенош хьалдара дош. Из проблема чакхъяккхара къаьстта терко тIа а йохийташ парте дилва дардоацаш лерхI нах чубаха цIенош хьалдарга дукхагIа ассигнованеш дIалхийтар, гIишлошъяра база шеръяр, хьалдеча цIеной дикал лакхъяр. Паччахьалкхен вложенешца мамогга шеръе еза нах чубаха цIенош хьалду кооперацй а. Кердача пятилетках городашка, болхлой поселкашка, совхозашка хьалде лерхI 480 миллион квадратни метр хула нах чубаха цIенош. ХIаьта дIадахача пхе шера даьчул 100 миллион квадратни метр дукхагIа хьалдергда цIенош паччахьалкхени наха чубаха цIенош хьалдеча кооперацеи чотах. Юрта бахача наьхеи колхозийи низашца хьалдергда 2—2,5 миллион цIа. ДIадахача пхе шера 35 миллиард сом мара дIа ца дахийтача метта 45 миллиард сом дIадахийта лерхI наха чубаха цIеноши коммунальни гIишлоши хьалъярга.

КПСС ЦК дIахо ла йиш йоацаш лерхI юрта гIишлош хьалъяра тIехьадусилга аьле белгалдоаккх докладчико.

Укх тIеххьарча шерашка парте Центральни Комитетои правительстваи цхьадола керда гIулакхаш дир баха нах кхачан продукташцеи промышленни товарашцеи дикагIа Iалашбеш, советски торговли дегIайоалаеш. Рознични товарооборота боарам 1965 шера 104,6 миллиард сом а хилар, 1960 шерaца нийсбича 34 процент лакх а белар.

Съезда делегаташта хов дикагIчунга белгала дIахьалхашка довла вайна карагIдаьнниilга. Бахача нахага хадданза йоккхаш хилар маькха-булкай макаронийи изделеш, шура, шурий продукташ, фуаш, хьайбай а ганарий а даьтта, шекар, кондитерски кхыйолеи продукташ. ДIадахача шера цул хьалхагIа дахача моллагIча шера ехкачул дукхагIа ехкар уж продукташ.

Бакъда, цхьадола товараш хьадела бахача наха эшарга диллача тIехьадусаш да. Центральни Комитето юрта боахама хьалхашка оттаду доккхий декхараш, уж кхоачащдича йиш хургья кхачан продукташца бахача наьха дегIадоагIа хьашташ кхоачашде.

Ахчан доходаш лакхъялар бахьан укх тIеххьарча шерашка бахача наха дукхагIа эш промышленни товараш. 1965 шера промышленносто хьалир массе тайпа миллиард метр совгIа дола тканеш, 486 миллион пара телата кога гIирс. ДуккхагIа декхар культурно-бытовойи цIагIа эшеи товараш. Духхьал дIадахача цхьан шера бахача нахага ехкар 3,3 миллион совгIа телевизор, 4,8 миллион радиоприемник, 1,5 миллион гаргга холодильник, 3 миллион совгIа хIамаш ютта машин, кхы дуккха предметаш. Из во дац.

Пунца цхьана къахьегамхоша цIенхаштта претензеш ю халкъа эша предметаш деча ейгача промышленностеи кхыча доакъойи балха.

Вай цIенхаштта болх бе безаргба из гIулакх тоадара. Бахача наьха хьашташ дизза гIа кхоачашде дуккха эша товараш хьаде лерхI кердача пятилетка шерашка, из деш къаьстта теркам тIабахийта беза товарийи изделейи дикал лакхъяра, цар оформлени тоаяра.

Овлангара тоаданза даргдац бахача наха деш дола бытовой гIулакх, цунца юрта деш дар а делаш, шеръе еза общественни кхачан предприятей сеть, дукхагIа хилийта еза прачечнеш, парикмахерскеш, барзкъаш химически цIенду фабрикаши мастерскеши, хIамаш теген ремонт юи мастерскеш, гIулакх дара сфера из участок инициатива йолча кадрашца чIоагIъе еза. Производства боарам лакхбара, къахьегама овсарлеи къама доходи лакхъяра ларда тIа вайна могаргда укх пхе шера дIахо а советски халкъа вахара боарам лакхбе. Бахача наьха цхьан сага сих лерхIаш укх пятилетках реальни доходаш 1,5-зза гаргга лакхлургья.

КПСС ЦК лерхI къахьегамхой доходаш лакхъяра керттера лостам болхлойи гIулакхерча наьхеи ахчан алапи лакхдалар, колхозий общественни боахаме къахьегамах доагIа алапи лакхдалар хила дезаш.

Укх пятилетках халкъа боахаме доагIа эггара кIезигагIдола бетта алапи 60 сомага кхоачийташ лакхде лерхI. Эггара кIезигагIа хургдола алапи юкъедолаларан юкъера алапи телача категорех болча болхлой а гIулакхерча наьха а ставкаш, окладаш лакхъярaи шера лерхIаш 12,5 миллиард сом къоастадергда. Из Iаьльмате дукха ахча да.

Гаьнарча къилбаседа, Дальни Востока, СибарегIен районий болхлошта тела алапи кхы а лакхдергда, льготаш шеръергья. Укхаза иштта кхы а дукхагIа дIаяхийта лерхI нах чубаха цIенош, школаш, больницаш, деша даха ха йоацача берий а кхыйола культурно-бытовой а учрежденеш хьалъярга йолха капитальни вложенеш, цар дика гIулакх дергда уж мехка лоархIам бола экономически районаш дегIайоалаяра. Кердача пятилетках деш-деш кхоачашде лерхI доккха декхар — совхозий болхлошта доагIаш долча алапе боарамца нийсдеш цар дераш санна долча балхий тайпаехи выработка нормаехи колхозхошта хIара бетта гарантированни къахьегама алапи телга юкъедоаладар.

Балхах доагIа алапи лакхдарцеи из эргадаькхха тоадарцеи дукхагIа хьадарга а къахьегама овсарле лакхъярга а хьежжа товарий рознични маьхаш лохле лерхI.

Укх тIеххьарча хана опыт яра порядках Ивановски, Пермски, Днепропетровски, кхы цхьайолча областий цхьайолча предприятешта оаха мукъабеннабар салоIаш ши ди а хургдолаш пхе ден балха кIиранга йовла.

Из опыт ларде а дувцаш, къахьегамхошта из чIоагIа дезаш хилар, теркал а деш, Центральни Комитето болхлойи гIулакхера нахи салоIаш ши ди а хургдолаш пхе ден балха кIиранга баха йиш йолаш лоархI, из деш балха кIиранца 41 сахьат а хургдолаш. Из деш болхлойи гIулакхера нахи къахьегама кердача хьалашка боахаш-боахаш баха беза кердача режимах болх бара предприятеш кийчъяларга хьежжа, цунах къахьегамхоштеи вай паччахьалкхеннеи пайда а баргболаш.

ХIанз укх сахьата, йоах дIахо докладчико, хIара шера пенсешта лаьрхIа 11 миллиард сом гаргга ахча тел, из къаман дохода дикка дакъа да. Укх пхе шера пенсиони Iалашвелга дIахо а тоале лерхI. Де лерхI, къаьстта аьлча:

— болхлоштеи гIулакхерча нахаи къабаларах доагIача пенсей эггара кIезигагIа дола боарамаш лакхде;

—болхлоштеи гIулакхерча нахаи пенсеш даларах долча законо къоастадаьча хьалашка хьежжа колхозхой къабаларах доагIача пенсега баха, пенси далара йола ха кхалнаха 55 шу даьлчеи маIача наха 60 шу даьлчеи хургйолаш;

— къабаларах колхозхошта доагIача пенсей эггара кIезигагIа бола боарам лакхбе, хIаьта парна а болхлоштеи гIулакхерча нахаи йола пенсеш оттадара порядок а оттае;

— ханна къахьегалургдоацача баьнна болхлой, берригa къахьегамхой пособешца Iалашбара гIулакх тоаде.

Болхлоштеи гIулакхерча нахаи доагIача алапена тIера налогаш йоахилга дIадаккхари уж кIезигагIа яхари дIахо а хьоргда.

Пятилетка къаьстта йола башхало латт ерригача, Советски Союзе вахара боарам берригa лакх а беш, юртеи городеи бахача наьха вахара боарам кхы а чIоагIагIа вIаши гаргаоза йиш хулийтаргйола керда цIенхашттара гIулакхаш де лерхIаш хиларах.

ХIанзарча заман къаьгга йола башхало я цIаккха а ца хиннача тайпара чехка Iилма дегIадоагIаш хилар, материальнии духовнии вахара массе а оагIонна тIа-тIа лакхлуш йола влияни еш хилар. Коммунистически партеи советски халкъои хьалкхедаьд Iаьльмате дикача, коммунизма гIулакха тешамерча, вай ханара эггара а чоалханера Iилман проблемаш къоастае могаргдолча Iилмахой эскар. ХIанз СССР 4650 Iилма-тохкама учрежденешкеи лакхерча дешара заведенеи кафедрашкеи болх беш 660 эзар совгIа Iилма болхло ва. Дунен тIарча берригача Iилма болхлоех диьлагIа дакъа да из.

Советски Iилмахоша новкъостал даьд производствана лакхха балха овсарле йола керда процессаш юкъейоалаяра, низ бола атомни промышленности энергетикеи хьаяра, лаьттагIа доакка Iаьльмате доккхий рузкъаш карадерзадара, юртбоахама культурай Iаьльмате дика тайпаш хьадара. Доккхий хIамаш карагIдаьннад математике, физике, химе, биологе, медицине, геологе, знаней кхыча доакъошка.

Дерригача дунено бакъдеш да Вселенни йовзачеи космически аренаш караерзаечеи советски Iилмано даьха Iаьльмате доккхий толамаш.

Мукъаба сона съезда трибунера советски Iилмано из котало яккхарах цIаькха а цIаькха а советски Iилмахой, конструктораш, инженераш, техникаш, болхлой, вай сий дола космонавташ дег чура даькъала бувца!

Вай Iилмано доккха сий даькхад, дувцилга йоацаш доккхий толамаш а даьхад. Цхьабакъда, ала дезаш да из дегIаухилга юхаувзача кхоачамбоацарех а. Царех эггара цIенхаштта дар да даьннa Iилман тохкамаш производствана ледара юкъехухьаш хилар. Ца йоагIа харц юкъ я теоретически тохкамаштеи парна технологически, конструкторски разработка яраи. Открытеш юкъейоалаяра ханаш дукхагIча даькъе шерашка йIаьхъю, цо зе ду халкъа боахама а Iилмана шийна а. Цун масала да электронно - вычислительни техника мела юкъе йоалаяр. ХIаьта хIанзарча вычеслительнии управляющии машинех пайда эцаро производства технологе меттел, экономике, планироване, учете, проектно-конструкторски разработкашка, Iилман тохкамашка шоашка а йизза йолча революцега вуг.

Промышленноста доал делга эргадаькхха тоадарои отраслеви министерстваш яхкарои хьахилийтар Iилма балхаш производствана чехка юкъедахийтара эша дика хьалаш. Цхьабакъда, хьалаша алхха шоаш хьахилийтац толам баккхара бола тешам. Пудухьа министерстваша, партийнии паччахьалкхени органаша Iилма а цунна карагIдаьннараш халкъа боахама юкъе дахийтара а еш йола йоакхо лакхъе еза.

Паччахьалкхе, боахам, культура лакхъеча геттара бокха лоархIам болаш я школа, юкъереи лакхереи дешара заведенеш. Вай парти доккхал деш я советски наьха знанешка, дешарга безам болийта шийна карагIдаларах. Мехка болх беш я 48 миллион саг деша вагIа 214 эзар юкъарча дешара школа. 1965 — 1970 шерашка хьалъе лерхI 22 эзар керда школа.

ХIанз мехка болх беш я 1 миллиони 500 эзари зIамига саги йоIи деша ягIа йиъ эзар совгIа профессионально - технически дешара училище. Кердача пятилетках профессионально - технически училищаш декхарийла я ялх миллион совгIа квалифицированни болхло кийчве.

Мехка халкъа боахамеи культураи тайп-тайпарча доакъошка болх беш 12 миллион совгIа специалист ва, царех пхи миллион гаргга лакхера образовани а йолаш. Дика толамаш даьхад лакхерча школа. Парте тIехьа тIайоагIача хана а йоакхо ергья лакхереи юкъера специальнии образовани дегIайоалаяра, хIана аьлча хIанзарча хьалашка лаьрхIа варгвоацаш лакхлу специалистий квалифицированни кадраш эшаш хилар. Укх пхе шера хIама ца эшшаш миллион саг дукхагIа хургба студенташ.

Коммунистически парте даиман лакха мах баьб творчески интеллигенце — литератураи искусстваи деятелий балха.

Укх шерашка кIезига хьахиннаяц дешарий, зрителий, ладувгIарий дегаш карадерзадаь йола дика романаши стихаши, аьттув баьнна иллеши картинаши, кхетамера фильмаши спектаклаши. Цу произведенеех дуккха яраш ленински преми яларца белгалъяь я. Бакъда, лауреател дуккха дукхагIа ба шоай творчестваца цу шерашка халкъа духовни вахар лакхдаь писателаш, скульпtoраш, театреи кинои деятелаш, музыканташ, художникаш. Советски культура толамца дегIайоагIаш хилара тешам гу вайна творчески интеллигенце ше беча балха тIехь дерригача советски халкъа, цун коммунистически парте дараш мо долча де дагалаттарапца, цар долаш долча декхарашца хьалхле лелаеш хиларца.

Укх тIеххьарча шерашка шеррача ерригесоюзни — ерригесоюзни хинна ца Iеш дунен чалкъашта юкъерча а — арене яьнна союзни республикай искусства деятелий дуккха талантливи керда произведенеш.

Советски Союза Коммунистически парте массаза а йоакхо яьй, тIехьа тIайоагIача хана ерг а я литературеи искусствои дегIайоалаяра. Парте лостам тийннаб, терг а ба творчески организацейи учрежденейи балха, уж мамогга хьал а лоацаш новкъостал а деш. Парти духьал я искусстваи литератураи дешаншта администрировани яраи ший лоIамера решенеш яраи. Пунца цхьана вай хадданза хьалхле лелаю искусства партийноста, культуре деш мел долчун классови наькъаца мах бара принципаца. Вай массаза дагалоаттаду «...литературни гIулакх дерригача пролетарски гIулакха дакъа а хинна дIаотта деза» яха Владимир Ильич Ленина дешаш.

Парте массаза хьаллоацаргья вай идеалех бола тешам чIоагIбеш йола искусствои литературеи, барт хургбоаца къовсам лоаттабергба вайна хийра долча идеологе гуча мел дувлараштa духьал.

Советски наьха вахара боарами культуреи лакхъеш, Iилмеи просвещении, литературеи искусствои тоаеш вай мехка хIанз даьчо бакъду социализмо лерхIа керттердар — сага дола беркат, из массе оагIорахьара дегIавар хиларах дола истина. Из дагалаттар чакхдаккхара тIабода воай болам сихбе йиш йолча, кхы а доккхагIдола декхараш оттадеи кхоачашдеи йиш йолча рубежашка даьннад вай хIанз.

Кхоанена лаьрхIа йолча вай планаш тIа хила йиш яц реальни йоаца положенеш. Советски экономика тороний, мехка производительни низаш дегIадоалалдеш баьккхача боарама лоархIам бара ларда тIа оттаяь хила еза уж. ХIанз дувцар да цу торонех дикагIа пайда эца безаш хилар, сага эшача материальнии духовнии рузкъай тоатол хадданза шерде дезаш хилар. Цу гIулакха низаш кходергдац парте. Халкъа керте латташи цунца цхьани долла хIама дергда коммунисташа шерагара шу массаза доал советски наьха вахар дикагIа, дIаьхегIа, культурнегIа хилийтара. Пунца гу вайна воай тIехдола декхар, цудухьа хьалъю вай коммунизм.

Доклад йистейоалача раздела тIа Л. И. Брежнева дувц коммунизм хьалъеча КПСС мел лоархIам ба. Цо йоах, отчетни ха белгалйоалаш я советски общества вахаре парте лоархIам лакхбаларца, цун мугIараш чIоагIдаларца, балха формаши методаши эргаяьха тоаярца, дуккхача нахапара парте бувзамаш чIоагIдаларцеи дегIадахкарцеи. Вай ленински Коммунистически парте советски обществана хьалхле лелае а цунна лостам тела а низ ба.

Партеи мехкеи вахаре лоархIаме этап хилар партийни вахара ленински нормаши хьалхле лелаяра принципаши дегIайоалае а цIенхаштта лелае а парте бола лорзагIа баргбоаца лоIам дIакхайкабаь йола КПСС ЦК октябрьски Пленум (1964 ш.). Октябрьски Пленума решеней ларда тIа дIадоах боахамаи партийни вахараи юкъе дола кхоачамбоацараш, партийни, советски, боахама органаша даь гIалаташ.

Октябрьски Пленумо дика влияни йир парте, социалистически паччахьалкхен, ерригача советски общества вахареи балхеи дерригача оагIонашта. Парти цаIи цхьоагIо йолаши хилара, из политически хьалкхера, вай дIахьалхашка долхача болама новкъарло еш мел дар майрра а хьадда а дIадаккха ховш хилара къаьгга дола тешал хилар цох. Марксизма-ленинизма сийлахь-боккхача хьехамна кийчъенна, дуккха наьха творчески низех тешаш, Советски Союза Коммунистически парте советски халкъ бIубенна дут коммунизма новкъа.

Центральни Комитето чIоагIа дика а хеташ белгалдоаккх съездал хьалха хиннача партийни собранеша, конференцеша, съездаша октябрьскии цул тIехьагIа хинначеи ЦК Пленумий решенеш йизза могаяр.

ХIанз Советски Союза Коммунистически партена юкъе ва 12 миллиони 471 эзари парте члени кандидати. Цун мугIараш отчетни хана 2 миллиони 755 эзари саг тIаккхеташ хьалдизар. КПСС мугIараш дегIадаккхаро хьахьокх парте сий лакхдалари цунах доазув доацаш чIоагIа советски халкъ тешаш хилари.

ДукхагIбараш болхлойи ахархойи ба вай парте. ТIеххьарча шерашка лакхденнад парте кандидаталла хьайийбераштa юкъерча болхлой процент. Нагахьа санна XX-чеи XXII-чеи съездашта юкъе парте кандидаталла хьайицараштa юкъе болхлой 40,6 процент хиннабале, хIаьта отчетни хана—47,6 процент. ДIахо йодача хана а керттера моттиг дIалоацаргья болхлоша парте социальни состава юкъе.

Социализма йоахача сийлахь-йоккхача коталонашкарча КПСС исторически лоархIамо цун сий лакха хиларо, хила а боагIаш безам хулийт дуккхача советски наьха шоай вахар идейно а организационно а партеца дувзеи общество эргаяккхара тIехьа доаттабеча революционни къовсама шоаш хетабеи.

Центральни Комитет укх тIеххьарча хана хьежар цхьайолча партийни организацей балхага, царех цхьаяраша КПСС юкъе хьаэцачаргара хьадехараш лохдаь хилар гучадаьккхар. Цхьайолча партийни комитеташа никъ тийннаб парторганизацешта парте нах хьаийбара, из бахьан долаш моттигаш нийсъелар кийчбаланза бола, кхетама лакхбаланза бола нах парте боалаш, хIанз из гIулакх тоадеш да.

Партийни мугIараш цIена хилара, хIара коммунисто ленински парте члена йоккха цIи йоагIача тайпара лакха а бакъъеш а лелае езаш хилара еш йола йоакхо парте, ерригача цун организацей вахара закон хила деза. «Даьсса хабар дувцача цхьанне парте член ва ала бокъо а йиш а ца хилийтар духьа болх беш волча иттане шоаех парте членаш да ца алар толашагIа да», — льхад В. И. Ленина.

Парти дIахо чIоагIъяра декхаро тIагIертта дIадех цун лард йолча юххьанцарча партийни организацей хьинар лакхделга. ХIанз парте я 320 эзар юххьанцара партийни организаци; хIама ца эшшаш ерригача предприятешкеи учрежденешкеи я уж.

Парте, цун хьалхле лелаеча ерригача органий хадданза йоакхо яра гIулакх хила деза партена чура демократи цIенхаштта лелаяри хадданза дегIайоалаяри. КПСС Центральни Комитето укх тIеххьарча хана цу лостаме лоархIам бола цхьабола гIа баьккхаб. Демократически централизма принцип дегIайоалаяр гуш хилар центре а моттигашка а коллективни хьалхле лелаяра принцип дIахо а чIоагIъярца, КПСС ЦК Пленумий, хIаьта иштта моттигерча партийни органий пленумий лоархIам дIахо а чIоагIбарца, кадрех диза тешарца, партена чура информаци тоарца.

ЦК Президиума членаши членалла бола кандидаташи, ЦК секретараш, КПСС ЦК членаш, правительства членаш, министраш, хьалхле лелаю кхьбола болхлой хан-ханнахьа партийни активана коммунисташта, къахьегамхошта хьалхашка боахам хьалбара а культура лакхъяра а, мехка чурча а дунеи халкъашта юкъерча а вахара актуальни проблемех къамаьлаш деш хила беза.

ДукхагIа терко а лоархIам а бе беза коммунистий уIлайи предложенейи; парте уставо дIадехараш тIара ваьнна моллагIа а коммунист парторганизацена новкъа воаккхалургволаш, цо балха тIара кхоачамбоацараш шердолийтаргдоацаш шерра критикеи самокритикеи яра эша хьалаш хьахилийта деза. Критика теIаераш цIенхаштта бехктокхаме оза беза.

Партена чура демократи дегIаяро йиш хулийт парте чура дисциплина мамогга чIоагIъе. Уж шаккхе а оагIув хада йиш йоацаш бувзабенна ба. Йизза йола демократи, моллагIа а дешаш дувцача шийна хетар дувца мукъа хилар, дукхагIбарий лоIамах решени тIанийцача аьшк мо чIоагIа дисциплина хилар — иштта да толхаде йиш йоаца парте закон. Берригача коммунисташа из дизза кхоачашлар хьадеха декхарийла да вай, миччахьа цар болх бой а, моллагIча посте уж бале а. Партена чура демократи мамогга дегIайоалаяро новкъостал дергда парти дIахо а чIоагIъяра, цун дуккхача нахацара бувзамаш шердара, вай парте сий кхы а чIоагIагIа лакхдара.

ХIанз цIаккха а ца хиннача тайпара лакхъеннай боахам хьалбара а культура лакхъяра а масштабаш, чоалхане даьннад арахьарча политика декхараш. Иштта хьалашка хоадамбеш лоархIам болаш да партенеи паччахьалкхени хьалхле лелаю кадраш гIулакха лакхъяри цар кхетам айбари.

Кадраш хоржача, дIанийсъеча, кхетам луча во Iаьткъар укх тIеххьарча шерашка партийни, советски, боахама органаш хувцаши эргайоахаши хилар. Уж ца эшаш хувцар бахьан долаш шоай балха тIа бусаргхиларах бола болхлой тешам бовра, шийна ховр дизза хьагучадаккхара новкъарло йора, бехктокхаме ца хилара кIийле кийчйора. Вахаро иштта дIадех партийнии паччахьалкхени органашкара халкъа боахама специалисташ дIа-юха нийсбари царех пайда эцари.

Коммунистически парте низ латт халкъаца цхьоагIо йолаш хиларах, белгалдоаккх докладчика, партена ший декхар гу дуккхача нахацара бувзамаш чIоагIдарца, социалистически демократи дегIайоалаярца, паччахьалкхени общественнии организацей болх тоабарца. Советий болх тоабе беза царна дIахо а демократизаци яра ларда тIа.

Партийни органаша цIендаь дIадаккха деза кIезигача хIаман тIехь доал де гIертилгеи уж бе декхарийла йола болх шоаш бе гIертилгеи, хIана аьлча цо болхлой шоаш бехктокхам ца лерхIача хIама бе-башха ца хетача боах.

Партийни организацей декхар да Советий хьинар мамогга лакхдар, цар инициатива хьаллацар, Советашка болх бергбола кадраш къоастаяреи уж балха тIа лакхъяреи хадданза йоакхо яр, социалистически демократи лелаяри дIахо а из дегIайоалаяри

Советски паччахьалкхено хадданза йоакхо ю мехка оборона а вай ТIема Низаш а чIоагIдара. Вай цIаккха а дицалийта йиш яц тIехьа тIайоагIача хана советски халкъа кач кхы во дар да тарлургхилар. ХIанзарча чоалханерчеи кхохкаденначеи дунен халкъашта юкъерча хьале вай декхар да хадданза фийла хилар. Оборонни промышленность дIахо а дегIайоалаянза яргйоацаш, ракетно-ядерни герзи техника кхыдола тайпаши эргадаьха тоаланза даргдоацаш лерхI парте. Из дIадех вай мехка кхерамзлено а.

Коммунизм хьалъяра декхараш кхоачашдеча боккха лоархIам болаш я шоай мугIараштa юкъе 80 миллион саг вола профсоюзаш. ХIанзарча хьалашка коммунизма школаш хиларах тарра профсоюзий болх кердача чулоацамца хьалбузаш ба.

Даима а профсоюзий керттера теркам тIабодаш хила деза къахьегамхошта политически кхетам балара, къахьегам вIаштIехьбаккхара, алапе гIулакх тоадара, болхлой квалификаци лакхъяра дешаш, производстве санитарно-гигиенически хьалаш хилийтараи къахьегам лорабараи еш йола йоакхо. Профсоюзаш хIара денна довзаш хила еза къахьегамхошта дола бытовой гIулакх, наха чубаха цIеноши берий учрежденеши хьалъяра гIулакх.

Советски обществa хьинар дола а хIама хьакхоллаш бола а низ ба шийна чухь 23 миллион гаргга зIамига саги йоIи йола ленински комсомол цо хьалхле лелаеш бола советски кагирхойи.

Парти, дерригa халкъ теш кагирхой творчески низах. Вай гIерт кагирхой вахар воай Даьхенна эшача хьелда а пайлана а долча гIулакхашпа хIара денна хьалдиза хилийта. Советски кагий нахи мехкарийи чIоагIа оарцагIбоал партеи правительстваи дерригача тIахьехамашта. Партеи комсомолаи берригa идейно-политически болх къонача тIехьеи марксистско-ленински сакхетам хьахулийташи из чIоагIбеши, вахара ерригa явленеш классови наькъаца йовзаш. Коммунистически парте гIулакха тешаме хургболаш уж хулийташ хила беза. Кагирхошта кхетам балара комсомолаца цхьана дикка дукхагIа теркам тIабахийта декхарийла я профсоюзни, спортивни, культурно-просветительни организацеш, предприятей, хьалеш латтача гIишлой, колхозий, совхозий кулгалхой.

Парти теш ленински комсомол, советски кагирхой низ болаш а йиш йолаш а хиларах, доккхий а бехктокхаме а гIулакхаш тIадийхкад цо царна, тIехьа тIайоагIача хана декхарг а да.

ДIахо Л. И. Брежнева белгалдоаккх устава юкъе цхьадола хувцамаши тIатохараши динза даргдоацаш хилар дIадахача шерий опыто хьахьоккхар. Цу хьакъе цхьайола предложенеш еннай отчетно-хоржамий партийни собранешка, конференцешка, союзни республикай компартей съездашка, хIаьта иштта КПСС ЦК дахкийтача письмошка а.

Центральни Комитето съезд хьожаргйолаш КПСС Уставах е хувцамаши тIатохараши юкъе доаладанза даргдоацаш лерхI. КПСС юкъе боагIарашкара дIадехараша лакхде лерхIаш 23 шу даланза кагирхой духхьала ВЛКСМ-е гIолла мара парте хьа эцаргбоацаш оттаде лерхI. Цу гIулакхо комсомола лоархIам парте резерв хиларах тарра лакхбергба, кагирхоех ВЛКСМ мугIарашка кхетама школа чакхъяьккха дола эггара дикагIдоа дакъа парте даха къоастадара новкъостал дергда.

Тхона хетачох бакълув хIанз устава тIа дIаяздаьча тайпара кхо шу стаж йолчарна а йоацаш, пхе шерал чухьанахьа стаж йоацача коммунисташта мара яла ягIац парте болхараштa рекомендаци ялара бокъо яха организацеши новкъостийи.

Устава вводни дакъа тIа дIаяздича бакъахьа лерхI КПСС Программа, Устав толхадеча, ше леладеча гIулакхашца коммуниста лакха цIи нийрча йоахача нахах парти мукъайоал, аьнна. Хетаргахьа тIехьа тIайоагIача хана нийса хургдац парте член кандидаталла воаккхаш партийни воздействи елга. Практико хьахьокх из нийса ца хилар. Партийни организацешта кара кхоачамболаш кхыдола кхетам балара гIулакхаш да.

Коммунизм хьалъеча хана парте тIа-тIа лакхлуча декхарийн лоархIамеи хьалашка КПСС ЦК Пленумал шерагIа йолча партийни викалий форумашка эггара лоархIаме йола политически проблемаш ювца езаш моттиг отта мег. Устава тIа дIаязде мегаргда эшарга хьежжа Центральни Комитета ерригесоюзани партийни конференцеш гулъе йиш я, аьнна, хIаьта союзни республикай компартей ЦК республикански партийни конференцеш.

Коммунистий дуккхача письмошка предложени тел Президиумах КПСС ЦК Политбюро аьле цIи тилла яхаш. Коммунисташа из предложени бакъъю парте, йIаьххача хана, В. И. Ленин дийна волаш а цул тIехьагIа а ЦК Политбюро хинна хиларца. Политбюро яхача цIеро диззагIа чулоацарга КПСС ЦК Пленумашта юкъе парте балха кулгалдеш йолча вай парте лакхерча политически органа гIулакхаш. Оаха хьаллоац из предложени.

РСФСР-а йола КПСС ЦК Бюро хIанз эшаш яц аьнна хеташ ба. Цунна а рIаза я КПСС ЦК.

ЦК-з а парте XXIII-ча съезда цIерах а партийни органийи цар кулгалдеча кадрайи состав кердаяхарaи хувцараи регламентаци оттаяра хьакъехьа дуккха предложенеш яхарца дувзаденна тха дагадовла дезаргда уж положенеш Устава юкъе йита езаргйий-еций хьожаш.

Даим кердаяхареи хьабена никъ дIахо бахьареи принцип ше вай партена юкъе йолаш йола дукха ха я. ХIаьта из нийса принцип а я.

ХIанз йолаш йолча цу процесса регламентировани яра нормаех лаьца аьлча, вахаро хьахьекхад уж нийса ца хилар. Пунца дувзаденна съезде хьажа дезаргда КПСС Устава цу положенешка. Гучох, Устава юкъе йитача гIойленагIа хила мег юххьанцарча организацешкара дена Центральни Комитетага кхаччалца йола партийни органаш хоржача хана цар состав даим кердаяхареи хьабена кулгалдара никъ дIахо бахьареи принцип кхоачашъелга а хIаьта цу процесса регламентировани еш йола нормаш Устава юкъера дIайоахилга а дувцаш йола алхха цхьа принципиальни программни положени. НийсагIа а демократичнегIа а хургда, из вале а кхывале а вола парте член ший политически гIулакхийи дикалга диллача кулгаллеча партийни органа состава юкъе хила мегаргва е мегаргвац коммунисташа шоаш къестадеш хилча.

Парте Центральни Комитет дог тийша я, уж белгалдаьха хувцамаши тIатохараши КПСС Устава юкъедахьаро организационно - партийни балха боарам дIахо лакхбара, парте гIулакхаш тоалара новкъостал дергхиларах.

Коммунистически парте гIулакхий лоархIамегIара дакъа да, йоах дIахо докладчика, теоретически болх, коммунистaштеи берригача къахьегамхоштеи идейно - политически кхетам балар.

Вай мехка социализмо яьха еррига сийлахьйоккхий коталонаш марксизма - ленинизма хьехама ларда тIа яьхай. Зехьа дов Коммунистически партии советски халкъи идейни кхыча наькъа тIа ластарга моастагIаша даьха дог. Из цIаккха а хургдац! Дунен тIа бац шекдаргдоацаш вай марксизмана - ленинизмана тешаме хилар дохаде е мелде могаргдола низ.

Шерра дIаоттабаь теоретически болх вай парте никъ сийрдабоахаш йола къаьгга маяк хила езаш ба. Марксистско-ленински теори дIахо творчески дегIакхувлар лоархIамегIа дола декхар санна, коммунизм хьалъеча толамаш дахара хиланза даргдоаца гIулакх санна лоархI парте.

Цу гIулакха боккхача лоархIаме хила дезаш да парте массаза а чIоагIа догдоахийла яь а еш а, боккха бехктокхам тIабожабаь а тIабожабеш а дола общественни Iилмаш.

Общественни Iилмаш пропагандистски лоархIам болаш мара дац, практика йовзийтеи комментировать деи дезаш да яхаш йола вай кадрай цхьадолча даькъа хIана а йолаш йола уйлаш дIаяха еза.

Боккхача лоархIаме ба буржуазе идеологеца, ревизионизмаца, догматизмаца, реформизмаца лоаттабу къовсам. Вай массаза а дагакхаба деза вай классови моастагIа империализм хилар. Цо тийшаболх лелабу социалистически стройна, цун принципашта, идеологена, морала духьала.

Идеологически балха даькъе парте дуккхача шерашка къахьегарах хьахинна сийлахь-доккха хIама да керда советски саг хьалкхевар.

ХIанз керттердар сенах латт аьлча, из латт, парте идеологически балха ерригача звеньяй боарам кхы а лакхагIа айбарах. Вахарца, коммунистически общество хьалъяра практикаца айхха бувзабенна хила беза берригa идеологически болх, иштта ца хуле, В. И. Ленина ккъа санна

(ДIаяздар 4-ча оагIо тIа).

НОВКЪОСТА Л. И. БРЕЖНЕВА ДОКЛАД

(Йистедоалар. Доладур 1, 2, 3 агIош тIа).

дукххаза а белгалдаьххача тайпара, политически паьшк а хинна дIаотт из.

Партийни организацей балха тIа лоархIамера моттиг лаца езаш да кхомбара уйла советски наьха дег чу йоссаелга, общественни рузкъаш меттахьа лоаттадарен дебадарен хьакъехьа хIаране йоакхо елга. МелIйIаьхегIа а низ болашагIа а хургьяр вай паччахьалкхе, нагахьа санна вай дерригаш а металла, кIора, цемента, мехкдаьтта хIара килограмм, халкъа ахчан хIара сом кхом беш, хьурмат деш дIаахийта Iомаделча.

Пролетарски интернационализма, халкъий доттагIлеи вошалеи идеяш шоаш маярра хьахьоккаш я Советски Союза Коммунистически парти. Цун мугIараштa юкъе ба вай мехкарча 131 къамен народностеи дикагIа бола къонгаши мехкарийи. Вай доккхал ду, вай еррига къамий отрядаш, боккхача океана чу вIашагIкхета долха хиш санна, Советски Союза Коммунистически партена — ший лоIам цаI болча, ше лерхIар цаI долча, ший идеологи цаI йолча, цхьа уйла ярий ленинций союза юкъе вIашагIкхеташ хиларах.

Советски Союза халкъаш дIахо а мамогга шоайла гаргакхувларгдолча, цар доттагIали вошали чIоагIдергдолча, цар экономически, культурни, духовни бувзамаш тIа-тIа айхийтагIеи массе тайпарен хулийтаргдолча гIулакха тIа дIахо а кIаьд ца луш болх бе безаш я парти, берригa коммунисташ, моллагIча къамах уж бале а.

Вайна хьалхашка доккхий декхараш латт юрташка идейно - политически болх тоабара даькъе. Белгалдаккха дезаш да юрташка беча культурно - просветительни балха даькъе цIенхаштта кхоачамбоацараш хилар. Уж кхоачамбоацараш дIададахара тIаерзаьь хила еза партийни, советски, профсоюзни, комсомольски организацей, ерригача идеологически учрежденей уйла.

Идеологически балха декхараш доккхийи чоалханеи да. Цар дIадех цу лоархIамерча даькъа ду партийни кулгал хаьдда тоаделга. Пропагандистий, агитаторий, журналистий, телевидене, кино, радио, театрий болхлой башха-дика кадраш я парте. Белгала — я а я из лорае, йоакхонца кхее езаш, нийса пайда яца безаш йола парте дошо фонд.

КIаьд ца луш идейно - политически кхетам балара ерригa формаши средстваши эргайоахаш тоае еза, идеологически болх планах, хьалха латта декхараш кхоачашдара тIаберзабаь бе беза, идеологически фронта ерригача отрядий низаш дикагIа вIаштIехьдаха деза партийни организацеша.

Сийлахь-доккха ши ди тIакхоачача ханна гулъеннай, аьлар Л. И. Брежнева, КПСС XXIII-гIа съезд. ХьатIадоагIача 1967 шера 50 шу дуз Сийлахь-Йоккха Октябрьски социалистически революци котъяьнначеи дунен тIа эггара хьалхара социалистически паччахьалкхе — Советски Союз вIашагIъеллачеи дийнахьа денз. ХIаьта 1970 шера, вешта аьлча кердача пятилетка тIеххьарча шера, 100 шу дуз сийлахь-воккха гений, вай партеи паччахьалкхени лард еллар а баьчча а хинна Владимир Ильич Ленин ваьча дийнахьа денз. ХIаьта шеко хила езац къахьегамхоша, берригача советски наха уж денош коммунистически общество хьалъеча керда тIехдаьнна доккхий толамаш доахаргхиларах.

Цу сийлахьча юбилейша къаьстта езъю пятилетка, къаьсттача маIанца хьалъюз из. Пхе шера керда план кхоачашъяр духьа партеи халкъои лоаттабу боккха къовсам цу исторически шин ден къаьгача сердалоно сийрдабоахача хьисапе хургба. Пятилетка толаме кхоачашъяро новкъостал дергда дунен социалистически система цхьоагIо дIахо чIоагIъяра гIулакха, кхы а лакхагIа айбергба Советски Союза экономически оборонини низ, чIоагIъергья дунен халкъашта юкъера цун авторитет. Цудухьа, коммунисташ бовла боаггIача тайпара, дерригача хьинарцеи низацеи оарцагIдовланза даргдац вай пхе шера плана заданеш кхоачашъяра.

Советски халкъо, аьлар докладчика ший къамаьл чакхдоаллаш, ший баьчча, кулгалхо, ерригa коталонаш вIаштIехьйоахар лоархI партех.

Из бокъонца дог тийша да, хIара денна дог тешаш хьа а доагIа, парте политика — чухьара а арахьара а — из шийл нийсагIа кхы цхьаькха йоаца политика хиларах, хIаьта советски халкъ парте дугаш бола никъ шийл нийсагIа кхы цхьаькха боаца ленински никъ хиларах.

Вай дуккха миллионаш болча коммунистий парте дерригача мугIарий викалаш юкъе болаш йолча съезда цIерах мукъа ба сона, коммунистически парте ший низаш дIахо а халкъа иразеи вай Даьхе тоаяларен духьа, коммунизм бахьан долаш лоаттабеча къовсама гIулакха дIахо а дIатергхиларах, советски халкъа шийх бенна сийлахь-боккха тешам ший практически гIулакхаща бакъбергхиларах болхлой класса, берригача къахьегамхошта, дукхача къамех латтача вай мехка дерригача халкъашта дош дала.

(Л. И. Брежнева докладага чIоаггIа уйла тIаяхийта ладийгIар, дукхаза а тIоараш детташ юкъагIа а яьхар).

ССР-а ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМЕ

1966 шера 22 марта Указаца СССР-а Лакхехьарча Совета Президиумо СССР-а орденаши медалаши еннай хьайбаш леладеча болхлой йоккхача группана хьайбаш леладелга дегIадоаладеча толамаш дахарах, дулх, шура, фуаш, тха, кхьйола продукци дукхагIа яккхарахи нийчъярахи. Цу даькъе Нохч. ГIалгIай АССР-е гIолла:

ЛЕНИНА ОРДЕН

Амаева Амината — Грозненски района «Грозненский шурий» совхоза дояркана.

Базалаева Байсара Лябихапа — Наьсарен района «Экажевский» совхоза Iаьсий леладечоа.

Балан Вера Ивановнайна — Шелковской района «Путь к коммунизму» яхача колхоза дояркана.

Гамзина Анна Прокофьевнайна — Грозненски района 1 Мая цIерахча колхоза Iаьсий леладечоа.

Герасименко Михаил Дмитриевича — Грозненски района «Грозненский шурий» совхоза воккхагIа волча жа Iуна.

Еременко Екатерина Андреевнайча — Грозненски района «Горячеисточненский» племсовхоза дояркана.

Журавлев Семен Петровича — Наурски района Ленина цIерахча колхоза жа Iуна.

Идигов Махьмада Якъуба — Грозненски района 1 Мая цIерахча колхоза бригадира.

Колотаева Полина Семеновнайна — Сунженски района «Путь к коммунизму» яхача колхоза Iаьсий леладечоа.

Кузнецова Екатерина Ивановнайна — Сунженски района «Путь к коммунизму» яхача колхоза свинаркана.

Ларютина Зоя Павловнайна — Грозненски района № 1 йолча шурий совхоза бригадира.

Маковкина Татьяна Прокофьевнайна — Сунженски района XIX партсъезда цIерахча колхоза ферма заведующена.

Нагуманова Галина Сакталиевнайна — Шелковской района «Красный пахарь» яхача колхоза дояркана.

Скорнков Василий Ивановича — Сунженски района ЦIеча Эскара цIерахча колхоза ферма заведующена.

Танбов Ташуна — Гудермеса района «Гудермесский» совхоза скотника.

Шамсаев Мовлада — Ачхой-Мартана района «Лермонтовский» совхоза бригадира.

Шахидова Шахида Зарета — Шаьла района «Джалка» яхача совхоза дояркана.

Эсмухамбетов Наурды Акватовича — Шелковской района «Шелковский» совхоза воаккхагIа волча жа Iуна.

КЪАХЬЕГАМА ЦIЕЧА БАЙРАКХА ОРДЕН

Абисауров Паша Алисауровича — Шелковской района Кирова цIерахча колхоза ферма заведующена.

Абучиев Висаита Махьмуда — Наурски района «Красная Знамя» яхача колхоза воккхагIа волча жа Iуна.

Аверчук Наталья Феропонтьевнайна — Сунженски района Кирова цIерахча колхоза свинаркапа.

Адоньева Евгения Ильиничнайна — Наурски района жа леладеча «Терский» совхоза свинаркана.

Ахмаева Бекисата — Ачхой-Мартана района «Самашкинский» совхоза Iаьсий леладечоа.

Ахмарова Жупида Яхийта — Надтеречни района «Надтеречный» совхоза дояркана.

Баркова Евдокия Петровнайна — Грозненски района Предгорни опытно - производственни боахама свинаркана.

Бердар Анна Юрьевнайна — Гудермеса района «Дружба» яхача совхоза дояркана.

Бибиков Григорий Иосиповича — Гудермеса района «Гудермесский» совхоза керттерча ветеринарни лора.

Богдашкина Мария Савельевнайна — Сунженски района «Победа» яхача колхоза Iаьсий леладечоа.

Бойченко Евдокия Митрофановнайна — Наурски района жа леладеча «Терский» совхоза дояркана.

Габараева Елизавета Григорьевнайна — Шелковской района Кирова цIерахча колхоза дояркана.

Гапаева Махьмада Умидата — Шаьла района «Шалинский» совхоза дояркана.

Григорьев Николай Христофоровича — Iилма - тохкама ветеринарни станце воккхагIа волча Iилман болхлочоа.

Гриченко Вера Федоровнайна — Урус - Мартана района «Красноармейский» совхоза свинаркана.

Джабаева Аьсета — Урус-Мартана района «Гехинский» совхоза дояркана.

Дибирова Амината — Грозненски района № 1 йолча шурий совхоза дояркана.

Дибиров Махьмада — Ведана района Ленина цIерахча колхоза воккхагIа волча жа Iуна.

Кобызев Анатолий Карповича — Грозненски района юртбоахама хьайбашка хулача лазаранца къовсам лоаттабеча станце керттерча ветеринарни лора.

Колесникова Любовь Алексеевнайна — Сунженски района «Путь к коммунизму» яхача колхоза Iаьсий леладечоа.

Королева Анастасия Архиповнайна — Грозненски района № 1 йолча шурий совхоза дояркана.

Куракаев Азиза — Сунженски района ЦIеча Эскара цIерахча колхоза жа Iуна.

Куценко Ольга Степановнайна — Наурски района жа леладеча «Терский» совхоза дояркана.

Мадаева Матусайна — Надтеречни района «Верхне - Наурски» совхоза дояркана.

Мусаев Гугийна — Грозненски района коа тIара оалхазараш леладеча «Ермоловский» совхоза юрта боахама хьайбашта искусственни осеменени яра техника.

Прудников Тимофей Алексеевича — Сунженски района «Победа» яхача колхоза воккхагIа волча ветеринарни лора.

Ржевский Григорий Михайловича — Наурски района жа леладеча «Терский» совхоза директора.

Салиев Сале ИбрахIима — Наьсарен района «Назрановский» совхоза скотника.

Синюхаева Варвара Антоновнайна — Грозненски района № 1 йолча шурий совхоза ферма управляющена.

Соломатина Евдокия Павловнайна — Грозненски района 1 Мая цIерахча колхоза коа тIара оалхазараш леладечоа.

Солоненко Николай Варламовича — Грозненски района № 3 йолча сомий-баьца даарий совхоза керттерча зоотехника.

Старшинина Мария Андреевнайна — Грозненски района «Новый быт» яхача колхоза свинаркана.

Степанова Анна Васильевнайна — Грозненски района 1 Мая цIерахча колхоза птичницана.

Суворов Иван Ильича — Шелковской района «Шелковский» яхача совхоза директора.

Усманова Белиста — Шаьла района «Джалка» яхача совхоза Iаьсий леладечоа.

Хаджиев Махьмада Асхьаба — МалгIабика района «Кавказ» яхача колхоза жа Iуна.

Хасиева Молай Хьавайна — Наьсарен района «40 лет Октября» яхача совхоза дояркана.

Хусаинов Адама — Надтеречни района «Гвардейский» совхоза воккхагIа волча скотника.

Хусихаджиев Дадаша — Ножай-Юрта района Орджоникидзе цIерахча колхоза председатела.

Чаниева Хамбора Лидайна — Сунженски района Орджоникидзе цIерахча колхоза йоккхагIа йолча дояркана.

Ясаева Бирланта — Шаьла района «Джалка» яхача совхоза птичницана.

Яснецкая Людмила Петровнайна — Сунженски района ЦIеча Эскара цIерахча колхоза председатела.

«ЗНАК ПОЧЕТА» ЯХА ОРДЕН

Абдулхакимов Ламсолтана — Ножай - Юрта района Х. Нурадилова цIерахча колхоза скотника.

Абжилиева Екатерина Сатыровнайна — Наурски района «Красное Знамя» яхача колхоза дояркана.

Акмамбетов Кантемир Акмамбиевича — Шелковской района Ленина цIерахча колхоза скотника.

Аманакаев Курмамбайна — Шелковской района племенной жа леладеча «Шелковский» совхоза воккхагIа волча жа Iуна.

Андреев Павел Кирилловича — Грозненски района «Грозненский шурий» совхоза свинара.

Аристова Анна Васильевнайна — Урус-Мартана района «Горец» яхача совхоза дояркана.

Афанасьева Анна Романовнайна — Гудермеса района «Джалка» яхача совхоза дояркана.

Банникова Ольга Константиновнайна — Наурски района Ленина цIерахча колхоза птичницана.

Баташов Абумуслима — Наурски района «Терский» совхоза воккхагIа волча жа Iуна.

Бахаева Сакимата — Сунженски района Ленина цIерахча колхоза дояркапа.

Белтуев Халила — Надтеречни района «Гвардейский» совхоза свинара.

Бриндюкова Анна Семеновнайна — Грозненски района Ленина цIерахча колхоза дояркапа.

Бугаев Николай Павловича — Сунженски района «Победа» яхача колхоза воккхагIа волча жа Iуна.

Волков Виктор Алексеевича — Грозненски района коа тIара оалхазараш леладеча «Ермоловский» совхоза бригадира.

Гайрбеков Салаудина Iалаудина — Грозненски района «Горячеисточненский» племенной совхоза юртбоахама хьайбашта искусственни осеменени яра техника.

Гелагаева Яхийтана — Ачхой-Мартана района «Самашкинский» совхоза дояркана.

Голева Василиса Васильевнайна — Грозненски района «Новый быт» яхача колхоза дояркана.

Горошко Николай Антоновича — Грозненски района юрта боахама производственни управлене начальника.

Гурина Нина Михайловнайна — Сунженски района Кирова цIерахча колхоза птичницана.

Дарчиева Гадой Тамарена — МалгIабика района «Алханчуртский» совхоза свинаркана.

Дебирова Iусмана Зурайна — Ачхой - Мартана района «Лермонтовский» совхоза дояркана.

Диков Александр Васильевича — Наурски района жа леладеча «Терский» совхоза керттерча бухгалтера.

Дорморезова Нина Ивановнайна — Сунженски района XX партсъезда цIерахча колхоза свинаркана.

Дудаева Пиган Абазовнайна — Грозненски района «Горячеисточненский» совхоза дояркана.

Евлоев ИсмаIалий Хусейна — Наьсарен района «Экажевский» совхоза бригадира.

Ермолаева Татьяна Ивановнайна — Гудермеса района «Джалка» яхача совхоза птичницапа.

Жаворонко Николай Григорьевича — Ачхой - Мартана района «Самашкинский» совхоза бригадира.

Завраева Зинайна — Наурски района жа леладеча «Терский» совхоза дояркана.

Касмынина Степанида Николаевнайна — Грозненски района Предгорни опытно - производственни боахама дояркана.

Киров Иван Александровича — Сунженски района юрта боахама производственни управлене керттерча зоотехника.

Кравченко Мария Тимофеевнайна — Шелковской района Ленина цIерахча колхоза птичницана.

Кумпан Юрий Ивановича — Надтеречни района «Надтеречный» совхоза ветеринарни лора.

Лагунов Дмитрий Никифоровича — Грозненски района «Горячеисточненский» племсовхоза свинара.

Лунева Мария Ивановнайна — Наурски района жа леладеча «Терский» совхоза дояркана.

Лунченко Мария Ильиничнайна — Сунженски района «Путь к коммунизму» яхача колхоза йоккхагIа йолча птичницана.

Магомадова Умидата — Ведана района Карл Маркса цIерахча колхоза дояркана.

Максутова Исраила Манаша — Грозненски района № 3 йолча сомий - баьца даарий совхоза дояркана.

Мальсагов ГIармаха Саварбика — Сунженски района «Сунженский» совхоза директора.

Мальсагова Саварбика Лемкайна — Наьсарен района «Назрановский» совхоза дояркана.

Мамсурова ПаьтIамата — Ачхой-Мартана района «Лермонтовский» совхоза птичницана.

Мартынова Мария Александровнайна — Грозненски района № 1 йолча шурий совхоза дояркана.

Масхутова Келисата — Советски района Орджоникидзе цIерахча колхоза дояркана.

Медведев Федор Даниловича — Шелковской района «Коминтерн» яхача колхоза ферма заведующена.

Млотковский Георгий Артемьевича — Грозненски района «Новый быт» яхача колхоза председатела.

Мутузов Сайдулай Абукара — Наурски района «Красное Знамя» яхача колхоза скотника.

Павловский Иван Федоровича — Урус-Мартана района «Красноармейский» совхоза директора.

Панченко Людмила Николаевнайна — Грозненски района «Горячеисточненский» совхоза дояркана.

Плиев Хьадаза Султана — Сунженски района къахьегамхой депутатий Совета исполкома председатела.

Прокопов Анатолий Леонидовича — Наурски района юрта боахама производственни управлене начальника.

Рефтий Петр Васильевича — Надтеречни района «Минеральный» совхоза свинара.

Саракаев Азиса Iумара — Надтеречни района «Гвардейский» совхоза директора.

Сатуева Iумай Пулана — Надтеречни района «Новогорский» совхоза дояркапа.

Синяткин Иван Макаровича — Грозненски района № 1 йолча шурий совхоза директора.

Скрынников Александр Георгиевича — Нохч - ГIалгIай АССР-а юрта боахама министерства воккхагIа волча зоотехника.

Ступочкин Садок Харлампиевича — Шелковской района «Червленский» колхоза ферма заведующена.

Тимофеева Анна Павловнайна — Сунженски района XIX партсъезда цIерахча колхоза дояркана.

Турлуев Махьмада — Урус-Мартана района «Горец» яхача совхоза скотника.

Хайдаров Умата — Наурски района Ленина цIерахча колхоза воккхагIа волча жа Iуна.

Хакимова Табарака — Шаьла района «Южный» яхача совхоза дояркана.

Хамхоев Къоасама Казбека — Шаьла района «Шалинский» совхоза отделене управляющена.

Шатомиров Амзата ИсмаIалийна — Шелковской района племенной жа леладеча «Шелковский» яхача совхоза воккхагIа волча жа Iуна.

Шелест Иван Демьяновича — МалгIабика района «Кавказ» яхача колхоза председатела.

Янмурзаева Iаддалий Зулейхана — Шелковской района Менжинске цIерахча колхоза дояркана.

Янов Александр Андреевича — Шаьла района Аргунский госплемстанце директора.

«ЗА ТРУДОВУЮ ДОБЛЕСТЬ» ЯХА МЕДАЛЬ

Абдурзуков Махьмада Iаьлийна — Предгорни опытно - производственни боахама отделене управляющена.

Абубакарова Сайт-Саьлама Лидайна — Надтеречни района «Братский» совхоза дояркана.

Агеева Елена Петровнайна — Грозненски района «Новый быт» яхача колхоза дояркана.

Ажигов Берса Султан - Хьамида — Наьсарен района «Назрановский» совхоза воккхагIа волча жа Iуна.

Ампилов Павел Александровича — Нохч - ГIалгIай АССР-а юрта боахама министерства воккхагIа волча ветеринарни лора.

Андреева Клавдия Ивановнайна — Наурски района Ленина цIерахча колхоза дояркана.

Ашаханов Зайнуллайна — Наурски района «Россия» яхача колхоза воккхагIа волча жа Iуна.

Барахоева Гильда Ивановнайна — Наьсарен района «Экажевский» совхоза Iаьсий леладечоа.

Баталова Башайна — Урус-Мартана района «Гехинский» совхоза дояркана.

Бацнев Абдурзака — Наурски района Ленина цIерахча колхоза воккхагIа волча жа Iуна.

Баширов Башира Шудийна — Ножай - Юрта района юрта боахама производственни управлене начальника.

Боков Оарцхой Хьажмурада — Сунженски района Орджоникидзе цIерахча колхоза скотника.

Висханов Висхий Зайндена — Шаьла района «Автуринский» совхоза отделене управляющена.

Газиева Сахата — Грозненски района № 1 йолча шурий совхоза дояркана.

Гелагаев Iумий Iадрахьмана — Сунженски района Ленина цIерахча колхоза воккхагIа волча жа Iуна.

Грекова Анна Прохоровнайна — «Скотооткорма» треста зоотехника.

Гришина Екатерина Ивановнайна — Нохч - ГIалгIай АССР-а юртбоахама министерства йоккхагIа йолча зоотехника.

Гурина Нина Федоровнайна — Шаьла района «Шалинский» совхоза свинаркана.

Дашкуев Iалауддина Бахойна — Надтеречни района «Озерный» яхача совхоза скотника.

Дегтярев Николай Георгиевича — Сунженски района Кирова цIерахча колхоза чкъаьрий леладечоа.

Диднгова Хазана — Грозненски района «Советская Россия» яхача колхоза дояркана.

Дмитриенко Василий Ивановича — Сунженски района «Путь к коммунизму» яхача колхоза конюха.

Дорофеева Ирина Георгиевнайна — Грозненски района «Грозненский шурий» совхоза зоотехника.

Ельмамбетов Муса Саликовича — Шелковской района «Шелковский» племсовхоза воккхагIа волча жа Iупа.

Зантимирова Фирюза Закировнайна — Грозненски района № 3 йолча сомий - баьца даарий совхоза птичницана.

Заречная Александра Ивановнайна — Грозненски района 1 Мая цIерахча колхоза бригадира.

Зинченко Михаил Захаровича — КПСС Грозненски райкома инструктора.

Зухайраева Жовзана — Ведана района XXII-ча партсъезда цIерахча колхоза дояркана.

Исмаилов Махьмада Салмана — Ачхой - Мартана района «Лермонтовский» совхоза керттерча зоотехника.

Ицмуллаева Зулпата — Ножай-Юрта района А. Шерипова цIерахча колхоза дояркана.

Калинина Мария Фроловнайна — Наурски района «Советская Россия» яхача совхоза Iаьсий леладечоа.

Катаев Баудена — Наурски района Ленина цIерахча колхоза воккхагIа волча жа Iуна.

Королев Алексей Ивановича — Шелковской района юрта боахама производственни управлене керттерча ветеринарни лора.

Котельникова Анастасия Федоровнайна — Сунженски района «Победа» яхача колхоза йоккхагIа йолча свинаркана.

Крючков Иван Григорьевича — Наурски района «Красное Знамя» яхача колхоза воккхагIа волча жа Iуна.

Куванаев Явгайтар Гасановича — Шелковской района Кирова цIерахча колхоза воккхагIа волча жа Iуна.

Кулаков Фекла Семеновнайна — МалгIабика района «Кавказ» яхача колхоза дояркана.

Ледяев Федор Ивановича — «Сельхозтехника» республикански отделене воккхагIа волча инженера.

Лыфарь Мария Федоровнайна — Грозненски района «Грозненский шурий» совхоза свинаркана.

Магомадов Шахьида — Советски района «Альпийский» яхача совхоза скотника.

Максимов Юрий Ильича — МалгIабика района «Кавказ» яхача колхоза воккхагIа волча зоотехника.

Масхадова Джабраила Нуржана — Шаьла района Куйбышева цIерахча колхоза дояркана.

Мунаев Муне Вахида — Советски района юрта боахама производственни управлене керттерча ветеринарни лора.

Мутуева Мануна — Наурски района Ленина цIерахча колхоза птичницана.

Наурбиев Хьамзата Хьамида — Наьсарен района «Назрановский» совхоза табунщика.

Нудаева Халида Тамена — Шаьла района Аллероевски юрта Совета председатела.

Олумгериева Маржана — Ножай-Юрта района Ленина цIерахча колхоза Iаьсий леладечоа.

Осабаева Курбикана — Грозненски района «Грозненский шурий» совхоза дояркана.

Осмаева Анисата — Грозненски района «Грозненский шурий» совхоза дояркана.

Павлюченко Дмитрий Афанасьевича — Шелковской района «Коммунтерн» яхача колхоза воккхагIа волча жа Iуна.

Саидова Домаша Хазана — Шаьла района «Джалка» яхача совхоза птичницана.

Соломатина Нина Егоровнайна — Грозненски района 1 Мая цIерахча колхоза дояркана.

Таймасханов Таймасха Салийна — Надтеречни района «Верхне-Наурский» совхоза директора.

Тангиев Газдой Махьмада — МалгIабика района «Ингушский» совхоза скотника.

Терхоев Солсабика Хьусена — Сунженски района «Красный Октябрь» яхача колхоза скотника.

Траневская Ирина Захаровнайна — Наурски района «Россия» яхача колхоза дояркана.

Турпалханова Эхийна — Шаьла района «Автуринский» совхоза дояркана.

Хамидов Тамарена — Урус-Мартана района «Красноармейский» совхоза дояркана.

Ханукаев Махьмада — Наурски района жа леладеча «Терский» совхоза воккхагIа волча жа Iуна.

Ходус Александра Ивановнайна — Сунженски района юртабоахама производственни управлене йоккхагIа йолча экономиста.

Цаболова Анна Артемовнайна — Шелковской района Кобински юрта Совета председатела.

Шемильханова Зайнапа — Шаьла района «Шалинский» совхоза дояркана.

Шкирмантова Мария Семеновнайна — Грозненски района 1 Мая цIерахча колхоза бригадира.

Ямалов Султан Зайнуровича — Шелковской района «Червленский» совхоза воккхагIа волча жа Iуна.

«ЗА ТРУДОВОЕ ОТЛИЧИЕ» ЯХА МЕДАЛЬ

Абдулмежидова Румисата — Ножай - Юрта района Кирова цIерахча колхоза Iаьсий леладечоа

Абдурзаков Абдуразкъий ИбрахIима — Гудермеса района «Гудермесский» совхоза бригадира.

Агамерзоев Мусийна — Ведана района «Орджоникидзе» цIерахча колхоза зоотехника.

Акбулатова Анисата — Урус-Мартана района Мичурина цIерахча совхоза дояркана.

Алиева Ахий Халипата — Наурски района «Красное знамя» яхача колхоза жа Iуна.

Альдебиров Наьсархочоа — Грозненски района «Советская Россия» яхача колхоза скотника.

Амаев Iаддал - Хьамида — Наурски района жа леладеча «Терский» совхоза воккхагIа волча жа Iуна.

Амангельдиев Арсаналена — Шелковской района Менжинске цIерахча колхоза воккхагIа волча жа Iуна.

Арсемикова Асхьаба Махийна — Надтеречни района «Знаменский» совхоза дояркана.

Архиев Манцига — Ачхой-Мартана района «Самашкинский» совхоза жа Iуна.

Ахильгов Зархмата Башира — МалгIабика района «Алханчуртский» совхоза парторганизаце секретара.

Ахматханова Махьмада Тамарена — КПСС Грозненски райкома секретара.

Ахметханова Дауда Тамарена — Грозненски района «Горячеисточненский» племсовхоза дояркана.

Бакашев Салмана Халида — Грозненски района «Горячеисточненский» совхоза парткома секретара.

Баматгиреев Ширване Махьмада — Ачхой-Мартана района юрта боахама производственни управлене начальника.

Баширов Iаьла-Хьажий Сайдена — Ведана района XXII-ча партсъезда цIерахча колхоза председатела.

Байхаджиева Азмана — Шаьла района XX партсъезда цIерахча колхоза дояркана.

Бельфер Израиль Марковича — Грозненски района № 1 йолча шурий совхоза керттерча ветеринарни лора.

Бисиева Айдата — Урус-Мартана района Мичурина цIерахча совхоза дояркана.

Бонтаева Манзара — Гудермеса района «Гудермесский» совхоза птичницана.

Гачуева Iумарий Аймана — Наурски района «Россия» яхача колхоза жа Iуна.

Гирин Георгий Степановича — Наурски района юрта боахама производственни управлене керттерча ветеринарни лора.

Гришин Александр Николаевича — Грозненски района № 3 йолча сомий — баьца даарий совхоза нокхарий леладечоа.

Дадаев Джамалдина — Советски района XX-ча партсъезда цIерахча колхоза скотника.

Джамалдинова Хасбулата Мадлана — Грозненски района «Староюртовский» совхоза дояркана.

Джамалов Джамалий АбдулГIапура — Шаьла района юртбоахама хьайбашта искусственни осеменени еча паччахьалкхен Шаьла станце скотника.

Джангарова Зарайна — Урус-Мартана района «Горец» яхача совхоза птичницана.

Дзусов Таймураз Харитоновича — Грозненски района коа тIара оалхазараш леладеча «Ермоловский» совхоза керттерча зоотехника.

Дутова Прасковья Ивановнайна — Сунженски района «Победа» яхача колхоза птичницайна.

Закаев Эмеди Зайпуевича — Шелковской района «Червленский» совхоза воккхагIа волча жа Iуна.

Земсков Василий Ивановича — Шелковской района къахьегамхой депутатий Совета исполкома председатела.

Иванов Георгий Васильевича — Шелковской района Ленина цIерахча колхоза коа тIара оалхазараш леладечоа.

Иванова Анна Николаевнайна — Шаьла района Аргунский госплемстанце керттерча зоотехника.

Исакова Аюлайна — Ножай-Юрта района XXII партсъезда цIерахча колхоза Iаьсий леладечоа.

Исаева Хьусейна Ловладена — Шаьла района «Джалка» яхача совхоза дояркана.

Исраилов Iадрахьмана — Грозненски района Грозненски шурий совхоза воккхагIа волча жа Iуна.

Камаев Эбиша Iисийна — Шаьла района «Джалка» яхача совхоза комсомола комитета секретара.

Кесаев Хазби Александровича — Наурски района жа леладеча «Терский» совхоза отделене управляющена.

Климчук Илья Федоровича — Сунженски района ЦIеча Эскара цIерахча колхоза чкъаьрий леладечоа.

Кодзоев Къаьдий Исраила — Наьсарен района «40 лет Октября» яхача совхоза скотника.

Комарецкий Василий Петровича — Наурски района «Комсомольский» совхоза бригадира.

Конарева Татьяна Антоновнайна — МалгIабика района «Кавказ» яхача колхоза свинаркана.

Коттоева Идий Сахара — МалгIабика района «Ингушский» совхоза дояркана.

Кушагов Арсанакъий Исропила — Сунженски района «Восход» яхача колхоза скотника.

Логвинова Пелагея Михайловнайна — Грозненски района Грозненски шурий совхоза свинаркана.

Ломакина Анна Ивановнайна — юртбоахама опытни станце йоккхагIа йолча Iилман болхлочоа.

Лялин Иван Николаевича — Шаьла района «Шалинский» совхоза свинара.

Магомедмерзоева Ахьмада Хадшата — Грозненски района «Горячеисточненский» совхоза дояркана.

Майтукаева Арлой Аьсета — Наурски района «Красное знамя» яхача колхоза дояркана.

Малярова Антонина Трофимовнайна — Наурски района Ленина цIерахча колхоза жа Iуна.

Масленникова Мария Петровнайна Сунженски района XIX партсъезда цIерахча колхоза звеньевайна.

Михайлова Ольга Васильевнайна Сунженски района XIX партсъезда цIерахча колхоза птичницана.

Муртазалиев Махьмада — Грозненски района «Горячеисточненский» племсовхоза скотника.

Муцагов Муцага Къаьдара — МалгIабика района «Кавказ» яхача колхоза жа Iуна.

Муцольгов Бибердий Махьмада — Наьсарен района «Назрановский» совхоза керттерча зоотехника.

Муцуев Хьамида — МалгIабика района «Алханчуртский» совхоза воккхагIа волча гуртоправа.

Пархоменко Раиса Васильевнайна Сунженски района XX партсъезда цIерахча колхоза птичницана.

Петанова Нина Ивановнайна — Шелковской района «Путь к коммунизму» яхача колхоза свинаркана.

Плаксина Валентина Андреевнайна — Грозненски района коа тIара оалхазараш леладеча «Ермоловский» совхоза птичницана.

Романова Мария Ивановнайна — Грозненски района № 2 йолча баьца даарий-шурий совхоза дояркана.

Сагова Галай Дунайна — Наьсарен района «Назрановский» совхоза дояркана

Сазонова Пелагея Ивановнайна — Сунженски района XX партсъезда цIерахча колхоза дояркана.

Саитов Iаддалийна — Грозненски района «Советская Россия» яхача колхоза скотника.

Солдаткин Николай Николаевича ВЛКСМ Шелковской района Шелковской райкома хьалхарча секретара.

Табалаев Шамсадена — Урус-Мартана района «Горец» яхача совхоза скотника.

Темиргириева Темиргере Магината — Сунженски района Кирова цIерахча колхоза дояркана.

Тепсуркаева Батайна — Урус-Мартана района «Гехинский» совхоза дояркана.

Торшхоев Хьовдий Хусейна — МалгIабика района «Алханчуртский» совхоза скотника.

Тутаева Яхийна — Надтеречни района «Кругловский» совхоза дояркана.

Урусханов Гардена — Ножай-Юрта района Орджоникидзе цIерахча колхоза скотника.

Хабуева Хьалимата — Грозненски района коа тIара оалхазараш леладеча «Ермоловский» совхоза цыплятницана.

Хайдаева Барета — Гудермеса района «Дружба» яхача колхоза дояркана.

Хаженова Ахьмада Рансайна — Наурски района Ленина цIерахча колхоза дояркана.

Хамзатова Забурайна — Урус-Мартана района Мичурина цIерахча совхоза телятница.

Харламов Сергей Павловича — Грозненски района «Горячеисточненский» племсовхоза директора.

Хусаинова Бете Совдата — Грозненски района «Староюртовский» оалхазарий совхоза птичницана.

Шагрова Евдокия Никитичнайна — МалгIабика района «Кавказ» яхача колхоза свинаркана.

Шамсадова Хьасана-Яхийна — Грозненски района «Староюртовский» оалхазарий совхоза дояркана.

Шевцова Елизавета Тимофеевнайна — Наьсарен района «Назрановский» совхоза свинаркана.

Шляхов Михаил Федоровича — Ачхой-Мартана района «Самашкинский» совхоза отделене управляющена.

Элежбиев Исана — Наурски района жа леладеча «Терский» совхоза жа Iуна.

Ябиева Шалайна — Гудермеса района «Дружба» яхача колхоза скотника.

Яхъяев Барза — Шаьла района «Автуринский» совхоза скотника.

Редактор М. К. ЛЬЯНОВ.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, ЦIеча фронтовикий улица, 15. Телефонаш: редактора — 2-41-23; редактора зам. — 2-07-01; бехктокхама секретара — 2-45-48; партийни вахарен, промышленнин, юртбоахамен, культуран, письмойн отделий — 2-25-72; корректорске — 2-09-20.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Красных фронтовиков 15. Телефоны: редактора — 2-41-23; зам. редактора — 2-07-01; ответственного секретаря — 2-45-48; отделов партийной жизни, промышленного, сельскохозяйственного, культуры и писем — 2-25-72; корректорской — 2-09-20.

«Грозненский рабочий» издательства типографи, Революце проспект 7/84.

Типография из-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции 7/84.

СФ05111. Заказ № 1586.